

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۴۷) :

بخش کشاورزی و منابع طبیعی

شماره مسلسل:

۲۱۳۵۸

دوره دوازدهم - سال دوم

ثبت: ۳۸۱

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۴۷)؛ بخش کشاورزی و منابع طبیعی

نوع گزارش: طرح / لایحه ■، نظارتی □، راهبردی □، پیش‌نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی و توسعه روستایی)

تهیه و تدوین کننده: پیمان اعلائی بروجنی

مدیر مطالعه: حجت ورمزیاری

ناظران علمی: میثم پیله‌فروش، حبیب‌اله ظفریان ریگی

اظهار نظر کنندگان: محمدمهدی جعفری، علی سبحانی (دفتر مطالعات بخش عمومی)، محمدبرزگر خسروی

(دفتر مطالعات حقوقی)

صفحه آرا: حمیده سادات وفاپی

ویراستار ادبی: اکرم وحدانی‌فر

واژه‌های کلیدی:

۱. کشاورزی

۲. منابع طبیعی

۳. بودجه

۴. برنامه هفتم پیشرفت

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۱/۲۹

به نام خدا
فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	خلاصه مدیریتی
۴	۱. مقدمه
۵	۲. الزامات منابع و مصارف مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور
۵	۲-۱. بهره‌گیری از منابع صندوق توسعه ملی در اجرای طرح‌های عمرانی بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۶	۲-۲. تقویت صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی
۷	۲-۳. تسریع در اجرای طرح‌های آب و خاک کشاورزی
۸	۲-۴. مصرف بهینه منابع حاصل از عوارض و جریمه‌های آب چاه‌های کشاورزی
۹	۲-۵. ارائه مواد اولیه قیر (وکیوم باتوم و مالچ) رایگان به سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور
۱۰	۲-۶. اختصاص اعتبارات مدیریت بحران به بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۱۱	۲-۷. دریافت مالیات از باغ‌ویلاها در راستای حفاظت و احیای اراضی کشاورزی و منابع طبیعی
۱۲	۳. اعتبارات فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار
۱۳	۴. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۱۶	۵. اعتبارات برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی
۱۹	۶. انطباق لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت
۲۴	۷. منابع بودجه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۲۷	۸. اعتبارات هدفمندسازی یارانه‌ها مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی
۳۰	۹. جمع‌بندی و پیشنهادهای اصلاحی
۳۰	۹-۱. یافته‌های کلیدی
۳۱	۹-۲. اصلاحات پیشنهادی در الزامات
۳۲	۹-۳. اصلاحات پیشنهادی در جداول منابع
۳۲	۹-۴. اصلاحات پیشنهادی در جداول مصارف
۳۳	۹-۵. اصلاحات پیشنهادی در جدول هدفمندسازی یارانه‌ها
۳۳	منابع و مأخذ

فهرست جداول

- جدول ۱. اعتبارات طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای ذیل برنامه «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور..... ۸
- جدول ۲. اعتبارات موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مربوط به بخش کشاورزی و منابع طبیعی ۱۱
- جدول ۳. برآورد اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای برحسب امور و فصل ۱۳
- جدول ۴. اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی براساس برنامه‌های اجرایی ۱۶
- جدول ۵. اهداف کمی برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی ۱۷
- جدول ۶. انطباق لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با برخی از تکالیف مهم قانون برنامه هفتم پیشرفت مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی ۲۱
- جدول ۷. تعرفه‌های موضوع ردیف درآمدی ۱۶۰۱۳۲ با عنوان «درآمد حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی» ۲۷

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱. نمودار اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ..... ۱۴
- شکل ۲. نمودار اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ..... ۱۵
- شکل ۳. نمودار اعتبارات هزینه‌ای برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ..... ۱۸
- شکل ۴. نمودار اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ..... ۱۹
- شکل ۵. نمودار منابع بودجه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور ۲۵
- شکل ۶. نمودار منابع بودجه‌ای عمومی دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ..... ۲۶

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (۴۷): بخش کشاورزی و منابع طبیعی

Doi: [10.22034/mrc.report.21358](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21358)

چکیده

در گزارش حاضر جایگاه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور بررسی شده است.^۱ اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی و دستگاه‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به میزان ۵۰ درصد نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است. میزان رشد اعتبارات عمومی و اختصاصی دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، به ترتیب ۴۳/۱ و ۸۷/۶ درصد است. با وجود این، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، سهم اعتبارات «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» از اعتبارات امور اقتصادی ۰/۹ واحد درصد نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ کاهش یافته است. فروش گندم به نرخ غیریارانه‌ای و اصلاح نرخ ارز ترجیحی واردات کالاهای اساسی کشاورزی از نکات قابل تأمل در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ است که عدم توجه به الزامات حفظ تولید، می‌تواند پیامدهای منفی جدی بر جای بگذارد. همچنین لازم است در اجرای ماده (۱۸۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس و به‌منظور نظارت کارآمد بر اجرای قانون برنامه، احکام مرتبط از قانون برنامه هفتم پیشرفت در بخش کشاورزی و منابع طبیعی، از حیث اجرا یا عدم اجرا برای تأمین مالی در لایحه بودجه، تعیین تکلیف شوند.

۱. کلیه محاسبات و مقایسه‌های مربوط به اعتبارات «دستگاه‌های اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی» و اعتبارات «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» در این گزارش بر مبنای اعتبارات کل (مجموع اعتبارات عمومی و اختصاصی) انجام گرفته و در صورت ضرورت برای تفکیک بین اعتبارات عمومی و اختصاصی در تفسیرها، این موضوع تصریح شده است.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور، هرچند میزان اعتبارات تخصیص‌یافته به فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار نسبت به اعتبارات مصوب سال ۱۴۰۴ برای این بخش افزایش نشان می‌دهد؛ ولی کاهش سهم آن از اعتبارات امور اقتصادی، نشان‌دهنده تضعیف جایگاه بخش کشاورزی نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی است؛ به‌ویژه اینکه این کاهش سهم، برای دومین سال پیاپی در لویح بودجه سنواتی رخ می‌دهد. از طرفی تعیین ردیف‌هایی به‌منظور حذف یارانه کالاهای اساسی و نان در جدول هدفمندسازی یارانه‌ها و لحاظ نکردن الزامات ضدتورمی این سیاست و نیز تخصیص نیافتن اعتبار متناظر برای تداوم تولید، ممکن است به اختلال در امنیت غذایی جامعه در سال ۱۴۰۵ بینجامد.

نقاط قوت و ضعف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵

با تصویب «[قانون اصلاح مواد \(۱۸۰\) و \(۱۸۲\) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی](#)» در تاریخ ۱۴۰۴/۰۶/۱۲، لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ برخلاف دو سال گذشته، در یک مرحله بررسی و تصویب خواهد شد. از طرفی ارائه ساختار جدید در دسته‌بندی برنامه‌های اجرایی و تعریف اهداف کمی متناظر برای این برنامه‌ها از ویژگی‌های این لایحه است که برای دومین سال صورت گرفته است. باوجود این، تناسب نداشتن این اهداف کمی با تکالیف [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) از نقاط ضعف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ و به‌منزله نقض صدر اصل (۵۲) قانون اساسی، مبنی بر تهیه لایحه بودجه براساس ترتیبات قانونی است؛ برای نمونه، برنامه اجرایی «ارتقای امنیت غذایی» که بیش از ۹۶ درصد از اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی را شامل می‌شود، حاوی فقط پنج‌نماگر شامل «خرید تضمینی گندم»، «تأمین و نگهداری ذخایر راهبردی»، «افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی»، «تأمین و تدارک کودهای شیمیایی و نهاده‌های کشاورزی بذر» و «افزایش بهره‌وری در واحد سطح تولید» است که فقط نماگرهای سوم و پنجم تکالیفی مشابه در برنامه هفتم پیشرفت دارند. بنابراین ضروری است ضمن بازبینی در تعریف نماگرها و اهداف کمی‌شان، ردیف‌های اعتباری متناظر به‌منظور تحقق تکالیف برنامه هفتم پیشرفت، در ذیل برنامه‌های اجرایی مرتبط بازتعریف شوند.

از طرفی، مبلغی که به‌عنوان پرداخت مابه‌التفاوت نرخ ارز ترجیحی در جدول مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها در لایحه بودجه در نظر گرفته شده است (۵۷۲ میلیارد ریال - معادل ۵۷۲ هزار میلیارد تومان)، در واقع سرمایه بخش کشاورزی است و خروج این مبلغ در کنار سرکوب قیمت محصولات مرتبط، بیش‌ازپیش به بخش کشاورزی آسیب خواهد زد. آن‌هم در شرایطی که سهم این بخش از سرمایه‌گذاری بسیار پایین است و حتی با توجه به ضرورت حفظ سرمایه بخش کشاورزی، در بند «پ» ماده (۳۳) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) تأکید شده است که حمایت‌های قیمتی و غیرقیمتی در این بخش به‌صورت تدریجی به انتهای زنجیره تولید (تولیدکننده نهایی) و نه مصرف‌کننده نهایی منتقل شود. طبق ماده (۱) «[قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی](#)» مصوب سال ۱۴۰۴، دولت باید الزامات بودجه‌ای قوانین را در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، درج کند؛ در غیر این صورت، نقض صدر اصل (۵۲) قانون اساسی (مبنی بر تهیه لایحه بودجه براساس ترتیبات قانونی) رخ داده است. گفتنی است، در بند «ج» تبصره «۷» [قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور](#) مقرر شد از محل مولدسازی اموال غیرمنقول مازاد

وزارت جهاد کشاورزی، مبلغ ۵۰ میلیارد ریال (معادل ۵۰ هزار میلیارد تومان) به افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و بانک کشاورزی اختصاص یابد تا برای پرداخت تسهیلات به کشاورزان در راستای تولید و تقویت مالی بخش کشاورزی صرف شود که حذف این بند مهم از الزامات منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نیز از نقاط ضعف مهم این لایحه است.

پیشنهادهای مرکز پژوهش‌ها

در راستای حفظ جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ملی و ارتقای امنیت غذایی کشور، به‌ویژه باتوجه به پیامدهای حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی، پیشنهاد می‌شود نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی به این موارد در اصلاح لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ توجه داشته باشند:

• اختصاص حداقل ۳ درصد از منابع اختصاص‌یافته از محل استقراض دولت از صندوق توسعه ملی، برای اجرای طرح‌های عمرانی کشاورزی؛

• افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و بانک کشاورزی از طریق فروش اموال غیرمنقول مازاد وزارت جهاد کشاورزی؛

• تعریف سهم کمک بلاعوض دولت در اجرای طرح‌های آب و خاک کشاورزی؛

• مشخص نمودن میزان سهم وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو از منابع حاصل از عوارض و جریمه‌های برداشت آب از چاه‌های کشاورزی؛

• اختصاص سهمی از مواد اولیه قیر (وکیوم باتوم و مالچ) برای وزارت جهاد کشاورزی (سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور) با تعدیل سهم سایر دستگاه‌ها؛

• اخذ مالیات از مالکان باغ‌ویلاهای مجاز به میزان دو در هزار و از مالکان باغ‌ویلاهای غیرمجاز به میزان چهار در هزار ارزش کل ملک؛

• اختصاص کلیه درآمدهای حاصل از اخذ عوارض صادراتی محصولات آب‌بر، به وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو در راستای عمل به تکالیف بند «پ» ماده (۳۸) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)؛

• اختصاص کلیه درآمدهای حاصل از اخذ عوارض بر واردات نهاده‌های دامی، میوه‌جات، سبزیجات، بذر و سموم به وزارت جهاد کشاورزی؛

• افزایش سقف اعتبارات صندوق بیمه محصولات کشاورزی از محل «اعتبارات موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)»؛

• لحاظ حق بیمه پایه سهم کشاورز در ردیف مربوط به خرید تضمینی داخلی و واردات گندم؛

• اختصاص بخشی از منابع حاصل از اصلاح نرخ ارز ترجیحی، به اصلاح ساختار تولید محصولات کشاورزی از جمله در زمینه‌های:

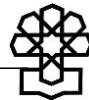
- استقرار سامانه یکپارچه اطلاعات مکانی، توصیفی و بازار، سرمایه‌گذاری در توسعه کشاورزی دیجیتال (هوشمند)، تقویت زیرساخت‌های پایش مکان‌مبنا و ماهواره‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی و توسعه زیست‌بوم هوش مصنوعی از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان و فناوری؛

- تأمین لاین والدینی خالص برای تولید بذور هیبرید دانه‌های روغنی و تأمین لاین والدینی گواهی شده ارقام زیتون برای کشت متراکم، از طریق بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان؛
- کمک بلاعوض، یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی و سهم آورده دولت در صندوق‌های حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، به منظور خرید ماشین‌های کاشت و برداشت دانه‌های روغنی و غلات، توسط اشخاص حقوقی مواد (۲) و (۵) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی؛
- توسعه کشاورزی حفاظتی و جهش تولید پایدار در دیم‌زارها؛
- مطالعات و سرمایه‌گذاری در استقرار مناطق ویژه خودکفایی پایدار در محصولات راهبردی، در دشت‌های حاصلخیز؛
- سرمایه‌گذاری در طرح‌های مشارکتی و فناوریانه احیای مراتع و استقرار چرای چرخشی در قالب زنجیره ارزش؛
- تقویت مراکز جهاد کشاورزی دهستان‌ها و اجرای طرح‌های الگویی و ترویج عملیات به‌زراعی، در قالب طرح‌های سهم‌بری دانش از تولید و کشاورزی قراردادی، در محصولات گندم، جو، برنج، سویا، گلرنگ، کلزا، پنبه، کنجد و آفتابگردان روغنی؛
- سرمایه‌گذاری و اعطای یارانه سود و کارمزد تسهیلات به منظور توسعه سامانه‌های استحصال آب باران، با هدف تأمین آب شرب انسان و دام، بیابان‌زدایی و تقویت تولید.

۱. مقدمه

به موجب بند «ب» ماده واحده «[قانون اصلاح مواد \(۱۸۰\) و \(۱۸۲\) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی](#)» مصوب ۱۴۰۴/۰۶/۱۲، دولت مکلف شده است ماده واحده لایحه بودجه سالیانه کل کشور را به صورت برنامه‌محور، حاوی سقف منابع عمومی دولت به تفکیک درآمدها و مصارف بودجه و برنامه‌های اجرایی و اهداف کمی از جمله ترازهای عملیاتی، سرمایه‌ای و مالی فقط در قالب جداول کلان و تفصیلی به تفکیک جداول الزامات منابع و ارقام آن و جداول الزامات مصارف و ارقام آن، به همراه نسخه الکترونیکی با قابلیت خوانش و ویرایش رایانه‌ای حداکثر تا اول دی‌ماه هر سال به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید. همچنین مقرر شده است جدول فروض برآورد منابع و مصارف، حاوی عناوینی که در قوانین مصوب از جمله قانون برنامه پنج‌ساله‌ای که در حال اجراست و به بودجه‌های سنواتی احاله شده یا برش یک‌ساله از آن برنامه باشد، ارائه شود. علاوه بر این، دولت مکلف شده است احکام قوانینی را که طی پنج سال منتهی به ارائه لایحه بودجه، به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده و برای آن اعتباری پیش‌بینی نکرده است، به همراه لایحه به مجلس منعکس نماید و همچنین شاخص‌های عملکرد و اهداف کمی مرتبط با بودجه برنامه‌های قوه مقننه، قوه قضائیه، وزارتخانه‌ها، سازمان‌های مستقلی که عالی‌ترین مقام آن را رئیس‌جمهور منصوب می‌کند، نیروهای مسلح، نهادهای زیر نظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و نهادهای مصرح در قانون اساسی را ضمن انطباق با قوانین بالادستی به لایحه بودجه ضمیمه کند [۱]. بر این اساس، گام مهمی در برنامه‌محور و عملکرد محور شدن قوانین بودجه سالیانه برداشته شده است که با توجه به اولین تجربه اجرایی این قانون در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور، ضروری است اهتمام ویژه‌ای در بررسی و تصویب این لایحه و پایه‌گذاری ساختار بهینه برای قوانین بودجه سال‌های آینده در مجلس شورای اسلامی صورت گیرد.

در گزارش حاضر نیز سعی شده است لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ در بخش کشاورزی و منابع طبیعی براساس موارد پیش‌گفته

بررسی شود. گفتنی است که مقصود از واحد پولی «ریال» در این گزارش، ریال قانون جدید (معادل ۱۰,۰۰۰ ریال قدیم یا هزار تومان قدیم) است [۲] که در لایحه بودجه تقدیمی دولت نیز مبالغ ردیف‌ها براساس همین واحد پولی ارائه شده است. ضمن اینکه محاسبات و مقایسه‌های مربوط به اعتبارات بخش کشاورزی و منابع طبیعی در این گزارش بر مبنای مبالغ کل (مجموع مبالغ عمومی و اختصاصی) صورت گرفته، مگر در موارد خاصی که در آنها تفکیک بین مبالغ عمومی و اختصاصی به‌صراحت بیان شده است. ابتدا به تحلیل الزامات منابع و مصارف مرتبط با این بخش پرداخته و مهم‌ترین نکات اصلاحی در آنها ارائه شده است. سپس تصویری از اعتبارات فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار در مقایسه با اعتبارات سال گذشته و همچنین سهم این فصل از کل اعتبارات ارائه شده است. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در دو بخش هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای در مرحله بعد بررسی شده و در ادامه، به تحلیل برنامه‌های اجرایی این دستگاه‌ها، از حیث میزان اعتبارات برآورد شده و همچنین میزان انطباق آنها با تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت پرداخته شده است. مقایسه منابع بودجه‌ای برآورد شده دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با مقادیر مصوب برای سال ۱۴۰۴ و بررسی سهم هر دستگاه از کل درآمدها، واگذاری‌های سرمایه‌ای و واگذاری‌های مالی دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در مرحله بعد انجام گرفته است. با توجه به تصمیم دولت برای اصلاح نحوه پرداخت یارانه کالاهای اساسی از ابتدا به انتهای زنجیره و انعکاس آن در جدول اعتبارات هدفمندسازی یارانه‌ها، بررسی پیامدهای احتمالی این تصمیم بر بخش کشاورزی نیز در یک بخش مجزا با رویکرد حمایت از تولیدکنندگان این اقلام صورت گرفت. در پایان پس از جمع‌بندی یافته‌های این بررسی‌ها، پیشنهادهای اصلاحی برای استفاده نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در طی فرایند تصویب لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ بخش کشاورزی و منابع طبیعی ارائه شده است.

۲. الزامات منابع و مصارف مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور

در جداول الزامات منابع و مصارف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور ردیف‌هایی به‌طور مستقیم به بخش کشاورزی و منابع طبیعی مرتبط است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به «عوارض برداشت آب از چاه‌های مجاز و جریمه چاه‌های غیرمجاز»، «سقف اعتبارات صندوق بیمه محصولات کشاورزی از محل موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) جهت پرداخت به‌عنوان سهم دولت به صندوق یاد شده» و «سقف مبلغ افزایش سرمایه صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها نسبت به منابع بخش کشاورزی استان» اشاره کرد [۳]. بررسی جداول الزامات منابع و مصارف این لایحه نشان می‌دهد که برخی از الزامات مهم مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی مغفول مانده‌اند یا نیاز به اصلاح دارند که در ادامه به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

۲-۱. بهره‌گیری از منابع صندوق توسعه ملی در اجرای طرح‌های عمرانی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

کمبود منابع مالی مورد نیاز برای اجرای طرح‌های عمرانی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، یکی از مهم‌ترین دلایل کندی در اجرای این طرح‌ها و پیرو آن پایین بودن بهره‌وری تولید و آسیب به منابع پایه در این بخش تبدیل شده است. این درحالی است که در اسناد بالادستی مانند سیاست‌های کلی نظام در بخش کشاورزی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و همچنین

فصول (۷) و (۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت، تکالیف متعددی برای امنیت غذایی، ارتقای بهره‌وری تولید محصولات کشاورزی و نظام یکپارچه منابع آب از طریق اجرای طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی وضع شده است [۴ و ۵]. به موجب بند «ج» تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور، دولت مکلف شد در سال ۱۴۰۴ حداقل سه درصد از منابع اختصاص یافته از محل استقراض دولت از صندوق توسعه ملی را برای اجرای طرح‌های عمرانی آب و خاک و آبیاری نوین در مزرعه، آبخیزداری، آبخوان‌داری و لای‌روبی و احیای قنوت و آب‌بندان‌ها و احداث و تکمیل جاده‌های بین مزارع اختصاص دهد. همچنین مقرر شد تخصیص این منابع توسط سازمان برنامه و بودجه کشور به صورت صد درصد و با اولویت پرداخت از طریق خزانه‌داری کل کشور صورت گیرد [۶]. از آنجایی که طرح‌های عمرانی مندرج در این حکم در انطباق با تکالیف مواد (۳۲)، (۳۳) و (۳۹) قانون برنامه هفتم پیشرفت انتخاب شده‌اند [۵]، بنابراین امکان بازیابی این حکم در جدول الزامات لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نیز وجود دارد.

۲-۲. تقویت صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی

صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی به‌عنوان یکی از ساختارهای ایجاد شده برای تأمین مالی در این بخش مطرح شده‌اند که متشکل از یک شرکت مادر تخصصی و تعدادی صندوق در رده‌های استانی، شهرستانی، تخصصی-محصولی، زنان و منابع طبیعی است. تشکیل این صندوق‌ها به موجب ماده (۱۲) قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی و با هدف توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به وزارت جهاد کشاورزی تکلیف، و مقرر شد سرمایه اولیه آنها از محل کمک‌های دولت و فروش اموال و امکانات مازاد وزارت جهاد کشاورزی تأمین شود [۷]. یکی از راه‌های ارتقای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، افزایش سرمایه این صندوق‌هاست که در ماده (۱۷) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی از محل فروش امکانات قابل واگذاری وزارت جهاد کشاورزی و سازمان‌های تابعه از طریق شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به این وزارتخانه تکلیف شده است [۸]. در بند «ج» تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور نیز وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف شد اموال غیرمنقول مازاد وزارت جهاد کشاورزی را که تا پایان سال ۱۴۰۳ فرایند ارزش‌افزایی‌شان در مرکز مولدسازی دولت خاتمه یافته است، تا مبلغ ۵۰ میلیارد ریال (معادل ۵۰ هزار میلیارد تومان) با نسبت ۸۰ درصد به صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و ۲۰ درصد برای افزایش سرمایه به بانک کشاورزی اختصاص دهد تا در راستای تولید و تقویت مالی بخش کشاورزی به کشاورزان تسهیلات پرداخت نماید [۶].

باتوجه به موارد پیش‌گفته و در راستای افزایش سهم بخش کشاورزی از کل سرمایه‌گذاری کشور و افزایش نقش تولیدکنندگان در ارتقا نرخ رشد سرمایه‌گذاری و تأمین مالی در بخش کشاورزی، ضروری است در جدول الزامات منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نیز ردیف با مضمون «فروش اموال غیرمنقول مازاد وزارت جهاد کشاورزی به منظور افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی (۸۰ درصد) و بانک کشاورزی (۲۰ درصد)» با مبلغ ۵۰ میلیارد ریال (مشابه مبلغ مندرج در بند «ج» تبصره «۷» قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور) به ذیل ردیف ۶ با عنوان «سایر الزامات منابع» الحاق گردد. گفتنی است، در ردیف ۳-۵ «الزامات تسهیلات، تأدیه بدهی و افزایش سرمایه» در جدول الزامات مصارف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ و به استناد بند «۲۶» ماده (۱) «قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی» مقرر شده است سقف مبلغ افزایش سرمایه صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها نسبت به منابع بخش کشاورزی

استان ۱۰ درصد باشد. علاوه بر این، در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، ردیف درآمدی با عنوان «درآمد حاصل از فروش اموال و امکانات مازاد وزارت جهاد کشاورزی برای تأمین سرمایه اولیه صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی (موضوع ماده (۱۲) قانون جهاد کشاورزی)» به شماره طبقه‌بندی ۲۱۰۲۱۲ و با مبلغ یکصد میلیون ریال (معادل یکصد میلیارد تومان) در نظر گرفته شده است که اولاً ضروری است وژ «اولیه» در عبارت «تأمین سرمایه اولیه» حذف شود و ثانیاً بانک کشاورزی نیز علاوه بر صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی، از این افزایش سرمایه برخوردار شود و لذا مبلغ آن همانند ردیف درآمدی ۲۱۰۲۳۹ قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور به ۵۰ میلیارد ریال (معادل ۵۰ هزار میلیارد تومان) اصلاح شود.

۲-۳. تسریع در اجرای طرح‌های آب و خاک کشاورزی

در بند «۷» سیاست‌های کلی برنامه پنج ساله هفتم که با اولویت «پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت» تعیین شده است، بر افزایش بهره‌وری حدوداً پنج درصدی آب کشاورزی تأکید شده است [۹]. همچنین در فصول (۷) و (۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت تکالیف مرتبط با این موضوع، از جمله «اجرای روش‌های نوین آبیاری سطحی و زیرسطحی»، «احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی در اراضی کشاورزی»، «تجهیز و نوسازی اراضی مدرن و سنتی»، «احیا، مرمت و بازسازی قنوت» و «اجرای عملیات انتقال آب با لوله»، وضع شده است [۵] و پیرو آن، برآورد اعتبارات مورد نیاز برای اجرای طرح‌های مذکور در لایحه بودجه صورت گرفته است. نکته قابل تأمل اینجاست که اجرای طرح‌های آب و خاک کشاورزی با توجه به هزینه‌های بالای آنها معمولاً از عهده اغلب کشاورزان خارج است و همواره بخش قابل توجهی از منابع مالی لازم برای اجرای آنها (تا ۸۵ درصد) از طریق اعتبارات دولتی تأمین می‌شده است. بنابراین ضروری است همانند سال‌های گذشته، میزان مشارکت دولت در اجرای طرح‌های آب و خاک کشاورزی به‌طور صریح در لایحه بودجه مشخص شود. از این رو پیشنهاد می‌شود در جدول «الزامات منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور» در بخش «الزامات منابع حوزه آب و انرژی» عنوان جدید «الزام دولت به تأمین سهم خود از اعتبار طرح‌های ذیل برنامه‌های «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» و «عرضه آب (استانی)» الحاق شود. الزامات مصارف مربوط به این ردیف نیز می‌تواند به این شرح برای طرح‌های آب و خاک کشاورزی لحاظ گردد:

- سهم دولت در پرداخت هزینه‌های طراحی و اجرای روش‌های نوین آبیاری و کم‌فشار:

۱. حداقل ۵۰ درصد هزینه‌ها در قطعات اراضی زراعی - باغی آبی بالاتر از ۳۰ هکتار؛

۲. حداقل ۶۵ درصد هزینه‌ها در سایر قطعات اراضی زراعی - باغی بالای حد نصاب فنی - اقتصادی؛

۳. حداقل ۹۰ درصد هزینه‌ها در قطعات اراضی زراعی - باغی تحت مالکیت اشخاص موضوع ماده (۵) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و کلیه قطعات پایین‌تر از حد نصاب فنی - اقتصادی، در صورت ارائه تعهد رسمی از سوی مالکان اراضی مربوطه نسبت به پذیرش طرح‌های یکپارچه‌سازی اراضی مصوب وزارت جهاد کشاورزی؛

- سهم دولت در پرداخت هزینه‌های طراحی و اجرای طرح‌های خاک و تجهیز و نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی: حداقل ۷۰ درصد.

گفتنی است، اعتبارات در نظر گرفته شده برای مطالعه و اجرای طرح‌های آب و خاک کشاورزی بسیار ناکافی است و احتمال تحقق تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت را به شدت کاهش می‌دهد؛ برای نمونه هزینه پیش‌بینی شده برای مطالعه و اجرای یک هکتار از توسعه روش‌های نوین آبیاری و کم‌فشار حدود ۲/۷ میلیون ریال (معادل دو میلیارد و ۷۰۰ میلیون تومان) است

و با اعتبار ۳/۲ میلیارد ریالی (معادل سه هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان) برآورد شده برای این موضوع و با فرض سهم متوسط ۷۰ درصدی دولت در مطالعه و اجرای طرح‌های مذکور، می‌توان فقط ۱۰۷۰۰ هکتار از این طرح‌ها را پیاده‌سازی کرد و این در حالی است که تکلیف قانون برنامه هفتم پیشرفت در این زمینه سالیانه ۲۰۰ هزار هکتار آبیاری تحت فشار است [۵]. بنابراین می‌توان گفت با وجود اینکه مجموع اعتبارات طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای مرتبط با آب و خاک کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۴ از رشد ۴۹/۱ درصدی برخوردار بوده است (جدول ۱)، ولی عملکرد اجرای طرح‌های مذکور حاکی از عقب‌افتادگی جدی نسبت به تکالیف برنامه هفتم پیشرفت در این حوزه و به‌منزله نقض صدر اصل (۵۲) قانون اساسی (مبنی بر تهیه لایحه بودجه براساس ترتیبات قانونی) است. طبق گزارش ناظر اجرایی برنامه هفتم، برآورد غیرواقعی سنجه‌های عملکردی اهداف کمی و اعتبار ناکافی یا عدم پیش‌بینی اعتبار در بودجه‌های سنواتی به‌عنوان دلایل پایین بودن عملکرد این تکالیف ذکر شده است که لزوم تجدیدنظر جدی در برآورد و تخصیص اعتبارات مذکور را نشان می‌دهد. این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت که اجرای طرح‌های مذکور هرچند بسیار هزینه‌بر است، با صرفه‌جویی‌های ناشی از اصلاح نظام فنی و اجرایی کشور و همچنین بهره‌گیری از سرمایه‌های بخش‌های غیردولتی در قالب مشارکت عمومی- خصوصی می‌توان درصد تحقق آنها را افزایش داد [۱۰].

جدول ۱. اعتبارات طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای ذیل برنامه «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور (یکصد ریال - معادل یکصد هزار تومان) [۳]

شماره ردیف	عنوان	مبلغ مصوب			میزان رشد
		سال ۱۴۰۴	متفرقه	عمومی	
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۱	ساختمان شبکه‌های آبیاری و زهکشی اراضی کشاورزی	۸,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱۱,۰۰۰,۰۰۰	۳۷/۵
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۳	مطالعه خاک‌های کشور	۱,۲۵۰,۰۰۰	۷۵۰,۰۰۰	۲,۳۰۰,۰۰۰	۱۴۵
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۴	اجرای عملیات آب و خاک در عرصه تشکل‌های کشاورزی	۲,۱۵۰,۰۰۰	۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	-۷/۰
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۵	اجرای عملیات انتقال آب با لوله به اراضی کشاورزی دشت سیستان	۲,۰۰۰,۰۰۰	۰	۲,۲۰۰,۰۰۰	۱۰
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۶	توسعه و احیای کشاورزی خوزستان و ایلام	۱,۲۰۰,۰۰۰	۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۴۰۰
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۸	تجهیز و نوسازی اراضی زیر سدهای مخزنی، بندهای انحرافی مستقل و شالیزار	۵,۴۵۵,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	۸,۷۵۰,۰۰۰	۶۵/۹
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۹	توسعه پایدار آب و خاک کشاورزی دشت قزوین	۱۵۰,۰۰۰	۰	۱۲۵,۰۰۰	-۱۶/۷
۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۱۰	کمک‌های فنی و اعتباری برای توسعه روش‌های نوین آبیاری و کم‌فشار	۲۳,۵۰۰,۰۰۰	۴۳۰,۰۰۰	۳۱,۳۱۶,۰۰۰	۳۵/۱
۰۵۱۸	توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی	۴۳,۷۰۵,۰۰۰	۱,۴۸۰,۰۰۰	۶۳,۶۹۱,۰۰۰	۴۹/۱

۲-۴. مصرف بهینه منابع حاصل از عوارض و جریمه‌های آب چاه‌های کشاورزی

بند «۳-۴» جدول الزامات منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، مستند به بند «۱۶» ماده (۱) «قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی» [۱۱] به موضوع حق‌النظاره آب چاه‌ها اختصاص یافته است. فارغ از تعارض قانونی موجود در این

نحو از عوارض‌گیری از چاه‌های آب کشاورزی و همچنین عدم بازدارندگی جریمه‌های مطرح شده، افزایش ۳۰ تا ۵۲۵ درصدی در عوارض مذکور از نکات قابل تأمل در این زمینه است. گفتنی است، این نحو از اخذ عوارض، به منبع درآمدی برای دولت به‌ویژه وزارت نیرو تبدیل شده است و می‌تواند به ضدهدف اصلی تبدیل شود؛ زیرا برداشت بیشتر از آب، به معنای درآمد بیشتر برای وزارتخانه‌هاست. از طرفی تصمیم به اخذ عوارض تا سقف ظرفیت پروانه بهره‌برداری، از مصرف‌کنندگان آب چاه‌های کشاورزی مجاز فاقد کنتور هوشمند، طبیعتاً باعث ترغیب آنان به برداشت تا سقف پروانه رسمی خود می‌شود؛ زیرا در صورت عدم مصرف تا سقف هم باید عوارض تا سقف ظرفیت پروانه بهره‌برداری را پرداخت نمایند. در خصوص چاه‌های غیرمجاز و برداشت غیرمجاز از چاه‌های مجاز، اتکای دولت به درآمدهای حاصله باید وفق بند «الف» ماده (۳۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت از بین برود و علاوه بر این، برنامه جامع مدیریت آب‌های زیرزمینی مشتمل بر طرح‌هایی مانند نصب شمارشگرهای هوشمند، خرید آب صرفه‌جویی شده، توسعه اشتغال سازگار با کم‌آبی بدون تغییر کاربری اراضی حاصلخیز و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های غیرمجاز تدوین و اجرایی گردد. گفتنی است، هرگونه اقدامی برای مدیریت مصرف و افزایش بهره‌وری آب کشاورزی، باید با سیاست بانک آب و خرید تضمینی آب صرفه‌جویی شده کشاورزان همراه شود تا بتواند رفتار صرفه‌جویانه کشاورز را تشویق کند و گرنه به رفتار بهینه منجر نخواهد شد [۱۲]. همچنین وفق بند «ب» تبصره «۷» [قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور](#)، مقرر شد وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو هریک سهم یکسانی از مصارف این موضوع داشته باشند که ضروری است این نکته در الزام مربوطه با قید ۵۰ درصد برای هر وزارتخانه درج گردد. گفتنی است، درآمد پیش‌بینی شده از محل برداشت آب از آبخوان‌ها مندرج در ردیف درآمدی ۱۶۰۱۱۲ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، معادل ۵ میلیارد ریال (معادل ۵ هزار میلیارد تومان) است که صرفاً به شرکت مدیریت منابع آب ایران تخصیص یافته و نسبت به مقدار متناظر در قانون بودجه سال ۱۴۰۴، ۶۱۴ درصد افزایش یافته است. این درحالی است که بخشی از طرح‌های مرتبط با مدیریت منابع آب مانند بهبود بهره‌وری آب و مدیریت رواناب‌ها در بالادست از طریق فعالیت‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری باید توسط وزارت جهاد کشاورزی انجام شود.

۲-۵. ارائه مواد اولیه قیر (وکیوم باتوم و مالچ) رایگان به سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور

طی سال‌های گذشته، سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور برای عملیات تثبیت شن‌های روان از مالچ نفتی به‌صورت رایگان (از طریق وزارت نفت) استفاده کرده و در این سال‌ها توانسته است بیش از ۳۰۰ هزار هکتار از کانون‌های بحرانی فرسایش بادی در کشور را کنترل و تثبیت نماید که نتایج آن حفاظت و ایمنی مراکز اقتصادی، اجتماعی و دولتی و غیردولتی بوده است. براساس تصویب‌نامه شماره ۱۴۹۱۲۹/ت/۵۱۵۶۳ ه مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۰۶ هیئت محترم وزیران درخصوص مقابله با آثار زیان‌بار ریزگردها، لازم است تا موضوع تأمین قیر رایگان نیز در این لایحه درج شود. شایان ذکر است، این موضوع در قوانین بودجه سال‌های ۱۳۹۶ تا سال ۱۴۰۱ درج شده بود که در سال‌های ۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴ حذف شد. بنابراین ضروری است در جدول الزامات منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور در قسمت «الزامات حوزه نفت و انرژی» عنوان جدیدی برای سهم وزارت جهاد کشاورزی (سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور) از مواد اولیه قیر (وکیوم باتوم و مالچ) دریافتی در سال ۱۴۰۵ با تعدیل سهم سایر دستگاه‌ها ایجاد شود. همچنین با توجه به ناکارایی‌هایی که تاکنون در اعطای قیر رایگان شکل گرفته است، لازم است سازوکارهای اقتصادی و شفاف در این خصوص مدنظر قرار گیرد.

۲-۶. اختصاص اعتبارات مدیریت بحران به بخش کشاورزی و منابع طبیعی

در قوانین بودجه سال‌های گذشته و به‌طور ویژه در بندهای «الف» و «ب» تبصره «۱۱» [قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور](#) اعتباراتی برای مدیریت بحران در بخش کشاورزی از محل اعتبارات بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) منظور می‌شد.^۱ این اعتبارات به حوزه‌های مختلف مرتبط با مدیریت بحران از جمله «مهار بیماری‌های واگیر دامی و مشترک بین انسان و دام و پایش باقی‌مانده‌های دارو، سموم و فلزات سنگین در فرآورده‌های خام دامی»، «تولید و ارتقای کیفیت انواع واکسن‌های مورد نیاز انسان، دام و طیور»، «پیشگیری و اطفای حریق جنگل‌ها و مراتع کشور»، «پرداخت سهم دولت به صندوق بیمه کشاورزی»، «رفع تنش آب شرب عشایری» و «بخشودگی سود، کارمزد و جریمه‌های دیرکرد تسهیلات پرداختی کشاورزان خسارت‌دیده از حوادث غیرمترقبه به‌ویژه سیل، سرمازدگی و خشک‌سالی و استمهال تسهیلات بانکی ایشان» اختصاص می‌یافت (جدول ۲). به‌موجب بند «۲۴» ماده (۱) [«قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی»](#)، دولت به تعیین سقف استفاده دستگاه‌های حمایتی از تنخواه موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مکلف شده است. ولی در ردیف ۳ جدول الزامات مصارف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ فقط پرداخت سهم دولت به صندوق بیمه کشاورزی در ردیف ۳-۳، آن‌هم با مبلغ ۱۲ میلیارد ریال (معادل ۱۲ هزار میلیارد تومان)، مشابه با مبلغ سال ۱۴۰۴ تکلیف شده است.

فارغ از ضرورت درج اعتبارات متناسب برای کلیه موارد مذکور ذیل ردیف ۳ جدول الزامات مصارف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، درخصوص اعتبار ۱۲ میلیارد ریالی منظور شده برای صندوق بیمه کشاورزی اصلاح این مبلغ با توجه به تکالیف مندرج در قانون برنامه هفتم پیشرفت و نیز افزایش هزینه جبران خسارت‌ها ضرورت دارد. به‌موجب جزء «۳» بند «ج» ماده (۳۳) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، مقرر شده است که صندوق بیمه کشاورزی از طریق کارگزاری شرکت‌های بیمه، کلیه محصولات اساسی موضوع [«قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی»](#) مصوب ۱۳۶۸/۰۶/۲۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی را در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث، بیمه اجباری تمام‌خطر نماید [۵]. چنین تکلیفی تعهد قابل توجهی برای دولت، به‌منظور تأمین سهم دولت از پرداخت حق بیمه محصولات اساسی مذکور ایجاد خواهد کرد که ضروری است اعتبار لازم برای این منظور نیز به اعتبارات مندرج در ردیف ۳-۳ جدول الزامات لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ افزوده شود. به‌ویژه اینکه در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ مقرر شده بود بدهی صندوق بیمه محصولات کشاورزی به بانک کشاورزی ناشی از تکالیف قانونی دولت در بیمه کشاورزی که به تأیید مجمع عمومی صندوق و بانک کشاورزی و سازمان حسابرسی رسیده باشد، به‌عنوان بدهی دولت به بانک کشاورزی منظور شود؛^۲ ولی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ برای این بدهی تکلیفی معین نشده است و این موضوع در صورت پیش‌بینی نشدن اعتبار کافی برای تکالیف صندوق بیمه کشاورزی به افزایش زیان انباشته این صندوق می‌انجامد.

۱. [قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت \(۲\): ماده \(۲۸\)، بند «م»](#)، به دولت اجازه داده می‌شود به‌منظور پیش‌آگاهی، پیشگیری، امدادسانی، بازسازی و نوسازی مناطق آسیب‌دیده از حوادث غیرمترقبه از جمله سیل، زلزله، سرمازدگی، نگرگ، طوفان، آتش‌سوزی، گرد و غبار، پیشروی آب دریا، آفت‌های فراگیر محصولات کشاورزی و بیماری‌های همه‌گیر انسانی و دامی و حیات‌وحش و مدیریت خشکسالی، تنخواه‌گردان موضوع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ را به سه درصد (۳٪) و اعتبارات موضوع ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مصوب ۱۳۸۷ را به دو درصد (۲٪) افزایش دهد. اعتبارات مذکور با پیشنهاد وزارت کشور و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (طرف مدت ۱۰ روز) و تصویب هیئت وزیران قابل هزینه است. از ابتدای سال ۱۳۹۵ بخشی از اعتبارات مذکور به‌ترتیب و میزانی که در قوانین بودجه سنواتی تعیین می‌شود به‌صورت هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای به جمعیت هلال احمر و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اختصاص می‌یابد تا در جهت آمادگی و مقابله با حوادث و سوانح هزینه گردد.

۲. در بندهای «ز» و «ص» تبصره «۲» [قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور](#)، مقرر شد بدهی‌های صندوق بیمه کشاورزی، شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران، سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران، شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور و شرکت خدمات حمایت کشاورزی به بانک مرکزی و بانک‌ها ناشی از انجام تکالیف و ایفای تعهدات قانونی دولت، به‌عنوان بدهی دولت تلقی شود.

همچنین از آنجایی که بخشی از موضوع «پایش باقی مانده مواد در محصولات خوردنی» مربوط به محصولات کشاورزی غیردیمی است که طبق بند «خ» ماده (۷۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت، ارزیابی و اعلام آن به وزارت جهاد کشاورزی با همکاری وزارت بهداشت و سازمان ملی استاندارد تکلیف شده، ولی در بین دستگاه‌های موضوع ردیف ۳ از جدول الزامات مصارف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، اشاره‌ای به نام «وزارت جهاد کشاورزی» نشده است.

جدول ۲. اعتبارات موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مربوط به

بخش کشاورزی و منابع طبیعی (میلیون ریال - معادل میلیارد تومان) [۶]

اعتبار مصوب سال ۱۴۰۴	اعتبار پیشنهادی سال ۱۴۰۵	عنوان	دستگاه
۱۲,۰۰۰	۳۶,۰۰۰	سهام پرداختی دولت به صندوق بیمه کشاورزی	صندوق بیمه کشاورزی
-	۲۰,۰۰۰	بخشودگی سود، کارمزد و جریمه‌های دیرکرد تسهیلات پرداختی کشاورزان خسارت دیده از حوادث غیرمترقبه به‌ویژه سیل، سرمازدگی و خشک‌سالی و استمهال تسهیلات بانکی ایشان تا سه سال	وزارت جهاد کشاورزی
۱۰۰	۲۰۰	مهار بیماری‌های واگیر دامی و مشترک بین انسان و دام و پایش باقی مانده‌های دارو، سموم و فلزات سنگین در فرآورده‌های خام دامی	سازمان دامپزشکی کشور
۱۴۰	۹۰۰	تولید و ارتقای کیفیت انواع ایمن‌ساز (واکسن)‌های مورد نیاز انسان، دام و طیور	مؤسسه تحقیقات واکسن و سرم‌سازی رازی
-	۱,۵۰۰	رفع تنش آب شرب عشایری	سازمان امور عشایر ایران
-	۱,۲۰۰	پایش باقی مانده مواد در محصولات خوردنی	وزارت جهاد کشاورزی
۱۰۰	۲۰۰	پیشگیری و احداث ایستگاه هوایی اطفای حریق در مناطق جنگلی و مراتع کشور و فرونشست زمین	سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور
۱۰۰	۵۰۰	اطفای حریق هوایی و جلوگیری از آتش‌سوزی جنگل‌ها	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

۲-۷. دریافت مالیات از باغ‌ویلاها در راستای حفاظت و احیای اراضی کشاورزی و منابع طبیعی

بسیاری از باغ‌ویلاها با تخریب و تغییر کاربری غیر ضروری و غیرقانونی اراضی کشاورزی احداث شده‌اند که قیمت برخی از آنها خیلی بیشتر از قیمت واحدهای مسکونی منطقه است و حالت لوکس دارند. این باغ‌ویلاها نه فقط نقشی در تأمین نیازهای مسکونی کشور ایفا نمی‌کنند و گاهی سالی کمتر از یک ماه روی هم رفته مورد استفاده مالکان قرار می‌گیرند، بلکه اراضی کشاورزی را نیز غیر قابل استفاده کرده‌اند و این موضوع به امنیت غذایی کشور آسیب وارد کرده است. بنابراین، اخذ مالیات از این‌گونه باغ‌ویلاها هم می‌تواند مانعی برای گسترش آنها تلقی شود، هم اینکه درآمد حاصله را می‌توان برای احیای اراضی کشاورزی و منابع طبیعی هزینه کرد. البته برخی از باغ‌ویلاها با پرداخت جرایم قانونی مربوطه، مجوز دریافت کرده‌اند، ولی برخی دیگر همچنان مجوز ندارند و پرونده‌شان در مراحل رسیدگی قرار دارد که حتی ممکن است حکم تخریب برایشان صادر شود؛ لذا بهتر است از باغ‌ویلاهای بدون مجوز تا زمان تعیین تکلیف در مراجع قانونی، دوبرابر باغ‌ویلاهای دارای مجوز، مالیات اخذ شود. این نحو از اخذ مالیات در جزءهای «۱» و «۲» بند «ذ» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور نیز تکلیف شده است [۱۳]. پیشنهاد می‌شود در الزامات منابع لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نیز اخذ مالیات از مالکان باغ‌ویلاهایی که در

ابتدای سال ۱۴۰۵ مالک این املاک بوده‌اند لحاظ شود. در خصوص نرخ مالیات هم می‌توان از باغ‌ویلاهای مجاز، دو در هزار و نرخ مالیات از باغ‌ویلاهای غیرمجاز را تا زمان تعیین تکلیف قانونی به میزان چهار در هزار کل ارزش ملک تعیین کرد. البته در اخذ مالیات، باید به صراحت این موضوع به شخص مربوطه اعلام شود که اخذ این مالیات، از اجرای قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها و سایر قوانین مربوطه از جمله در زمینه قلع و قمع مانع نخواهد شد.

۳. اعتبارات فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار

در طبقه‌بندی‌های مرسوم لوایح بودجه سنواتی، لایه اول از تقسیم‌بندی اعتبارات برآوردی بخش‌های مختلف براساس امور ۱۰ گانه‌ای صورت می‌گیرد که یکی از آنها «امور اقتصادی» است. لایه دوم این تقسیم‌بندی نیز به فصل‌های ذیل امور مختلف اختصاص دارد و «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» یکی از فصول ۹ گانه از «امور اقتصادی» است که در لوایح بودجه سال‌های گذشته (قبل از ۱۴۰۲)، از عنوان فصل «کشاورزی و منابع طبیعی» برای آن استفاده می‌شد. در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ برای «امور اقتصادی» کد طبقه‌بندی ۷۰۴ و برای فصل «کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» کد طبقه‌بندی ۷۰۴۲ در نظر گرفته شده است.

اعتبارات هزینه‌ای برآورد شده برای «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ از رشد ۳۰/۷ درصدی نسبت به اعتبارات مصوب سال ۱۴۰۴ برخوردار است. این درحالی است که اعتبارات هزینه‌ای امور اقتصادی نزدیک به ۳۹/۵ درصد رشد یافته است. در خصوص اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای برآورد شده برای «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نیز رشد ۲۳/۲ درصدی نسبت به اعتبارات مصوب سال ۱۴۰۴ مشاهده می‌شود که این افزایش برای اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای امور اقتصادی ۳۵/۶ درصد است.

با وجود رشد میزان اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار»، سهم این فصل از «امور اقتصادی» ۰/۹ واحد درصد کاهش یافته است (از ۱۱/۲ درصد در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ به ۱۰/۳ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵). این کاهش برای اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای به ترتیب ۰/۷ و ۱/۰ واحد درصد است (جدول ۳).

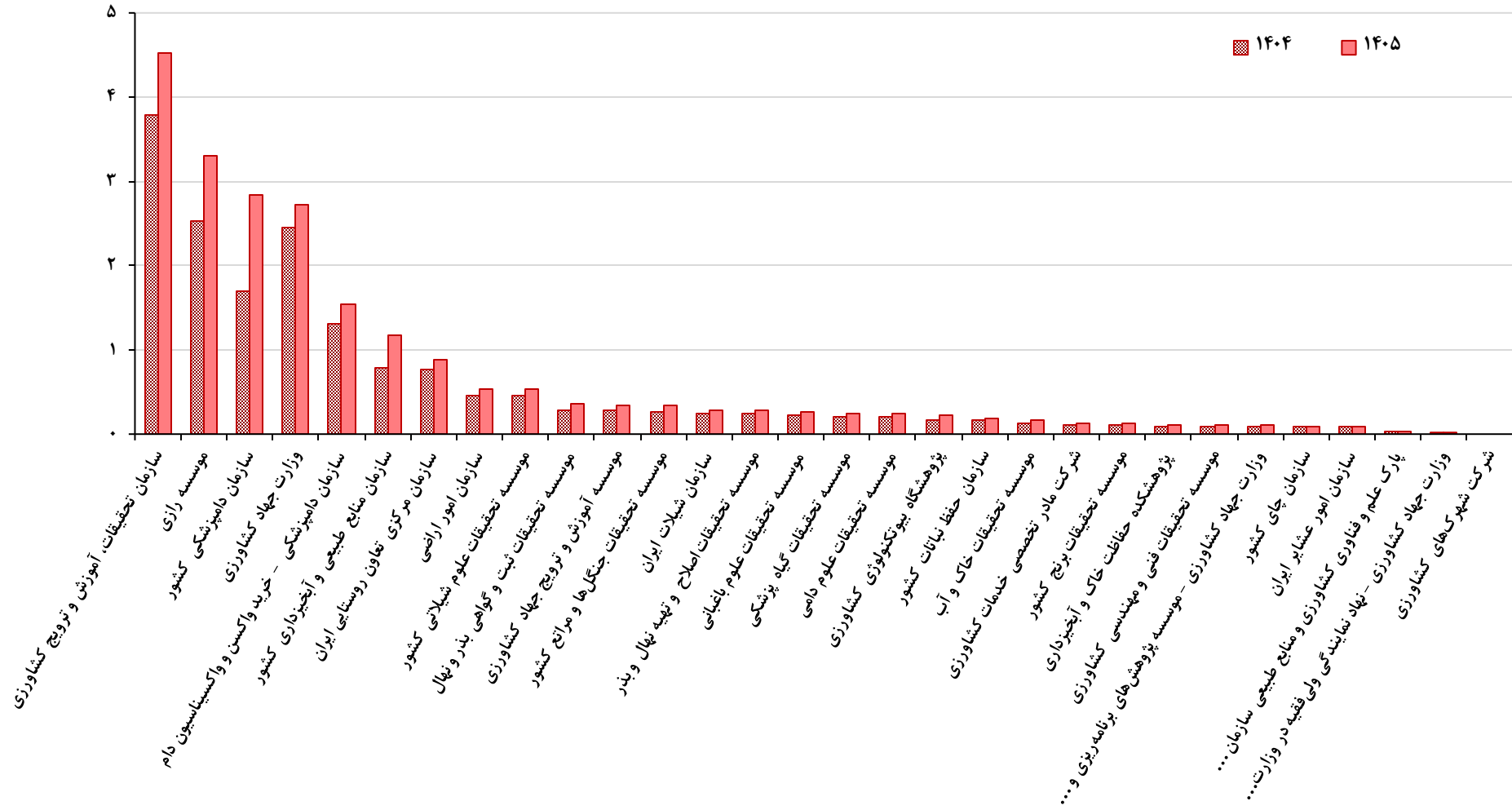
جدول ۳. برآورد اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای بر حسب امور و فصل (یکصد ریال / درصد) [۳]

تغییرات اعتبارات	سهم از کل بودجه برآوردی سال ۱۴۰۵	سهم از بودجه برآوردی اقتصادی سال ۱۴۰۵	اعتبار برآورد شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	سهم از کل بودجه مصوب سال ۱۴۰۴	سهم از بودجه مصوب امور اقتصادی سال ۱۴۰۴	اعتبار مصوب سال ۱۴۰۴	شرح
هزینه‌ای	۳۰/۷۲	۰/۳۷	۱۲۶,۷۶۳,۶۴۵	۰/۳۶	۱۱/۰۰	۹۶,۹۷۱,۳۲۴	فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار
	۳۹/۴۶	۳/۵۹	۱,۲۲۹,۱۴۴,۵۱۳	۳/۲۵	۱۰۰/۰۰	۸۸۱,۳۵۸,۴۰۵	امور اقتصادی
	۲۶/۳۲		۳۴,۲۷۰,۳۱۸,۱۹۶			۲۷,۱۲۹,۵۰۸,۶۹۷	کل امور
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	۲۳/۲۱	۴/۵۲	۲۴۶,۰۴۲,۹۶۰	۴/۶۲	۱۱/۳۶	۱۹۹,۶۸۹,۴۱۰	فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار
	۳۵/۶۳	۴۳/۷۷	۲,۳۸۳,۴۶۲,۰۶۲	۴۰/۶۳	۱۰۰/۰۰	۱,۷۵۷,۳۱۲,۳۹۸	امور اقتصادی
	۲۵/۸۸		۵,۴۴۵,۱۲۱,۱۸۱			۴,۳۲۵,۴۹۸,۳۰۱	کل امور
جمع	۲۵/۶۷	۰/۹۴	۳۷۲,۸۰۶,۶۰۵	۰/۹۴	۱۱/۲۴	۲۹۶,۶۶۰,۷۳۴	فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار
	۳۶/۹۱	۹/۱۰	۳,۶۱۲,۶۰۶,۵۷۵	۸/۳۹	۱۰۰/۰۰	۲,۶۳۸,۶۷۰,۸۰۳	امور اقتصادی
	۲۶/۲۶		۳۹,۷۱۵,۴۳۹,۳۷۷			۳۱,۴۵۵,۰۰۶,۹۹۸	کل امور

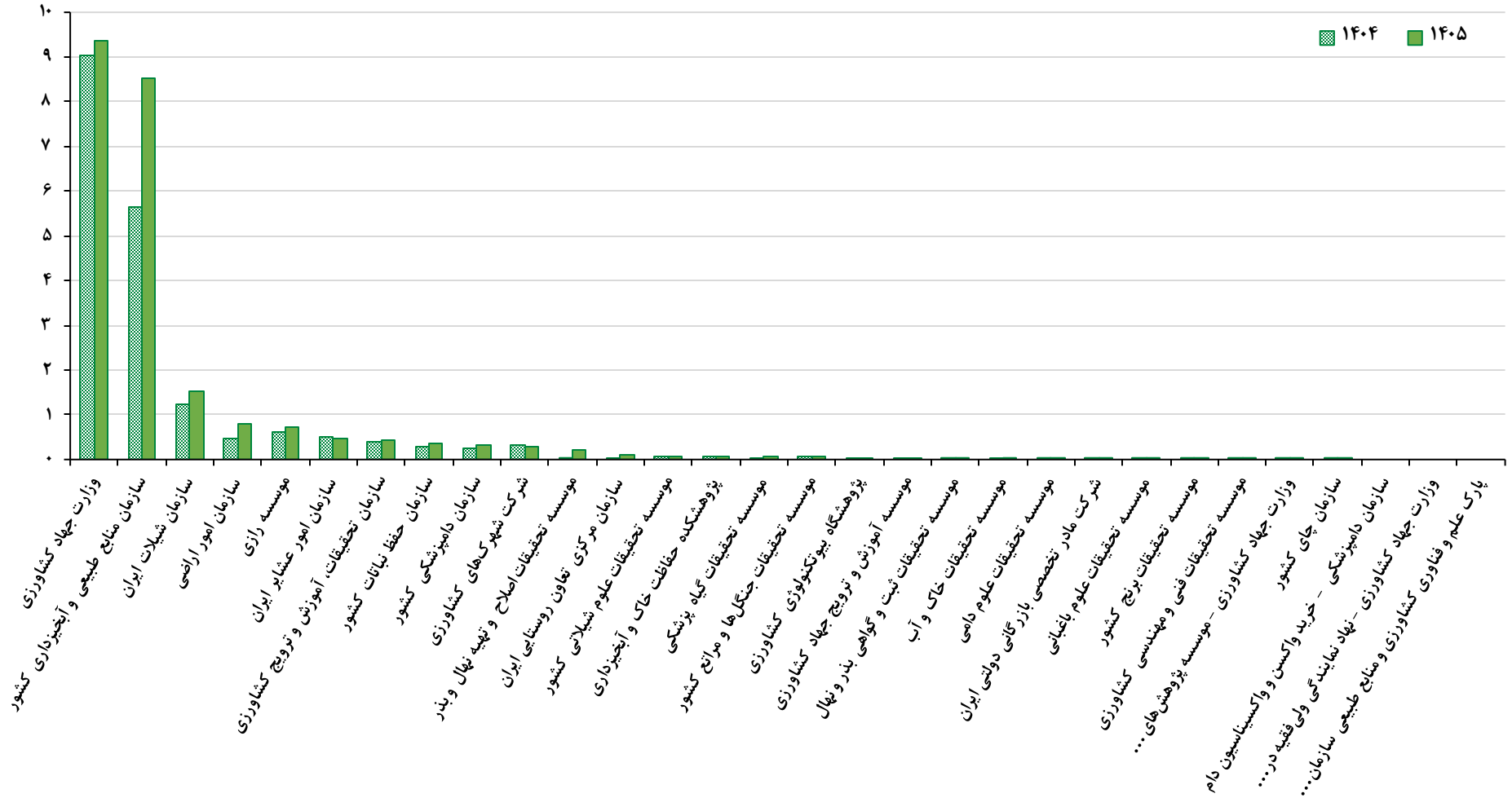
۴. اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

اعتبارات هزینه‌ای وزارت جهاد کشاورزی و دستگاه‌های تابعه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با ۶۳/۵ درصد افزایش نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ به ۲۱/۸ میلیارد ریال (معادل ۲۱/۸ هزار میلیارد تومان) رسیده و اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای این وزارتخانه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با ۳۹/۴۵ درصد افزایش نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ به ۲۳/۷ میلیارد ریال (معادل ۲۳/۷ هزار میلیارد تومان) رسیده است. در مجموع، اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به میزان ۵۰ درصد نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است. میزان رشد اعتبارات عمومی و اختصاصی به ترتیب ۴۳/۱ و ۸۷/۶ درصد است.

«سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی»، «مؤسسه رازی» و «سازمان دامپزشکی کشور» به ترتیب با ۲۰/۷، ۱۵/۱۱ و ۱۳ درصد بیشترین سهم از اعتبارات هزینه‌ای و «وزارت جهاد کشاورزی»، «سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور» و «سازمان شیلات ایران» به ترتیب با ۳۹/۵، ۳۵/۹ و ۶/۵ درصد بیشترین سهم از اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی را به خود اختصاص داده‌اند (شکل ۱ و شکل ۲).

شکل ۱. نمودار اعتبارات هزینه‌های دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (میلیارد ریال - معادل هزار میلیارد تومان) [۳]

شکل ۲. نمودار اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (میلیارد ریال) [۳]

۵. اعتبارات برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی

مهم‌ترین برنامه‌های اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ ذیل دو عنوان «ارتقای امنیت غذایی» و «مدیریت یکپارچه منابع آب، خاک و پوشش گیاهی» قرار گرفته‌اند. این برنامه‌ها به ترتیب ۹۶/۵ و ۳/۳ درصد از اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی و بودجه شرکت‌های دولتی مرتبط را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۴). مجموع اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی و بودجه شرکت‌های دولتی مرتبط در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به ۵۶۴ میلیارد ریال (معادل ۵۶۴ هزار میلیارد تومان) رسیده است که از این مبلغ ۵۴۴ میلیارد ریال (معادل ۵۴۴ هزار میلیارد تومان) به برنامه ارتقای امنیت غذایی اختصاص دارد.

جدول ۴. اعتبارات وزارت جهاد کشاورزی براساس برنامه‌های اجرایی (یکصد ریال معادل یکصد هزار تومان) [۳]

جمع اعتبارات	۱۴۲	۱۴۰	۱۳۹	۱۴۵	۱۳۲	۱۱۳	شماره طبقه‌بندی	
							عنوان برنامه اجرایی	اعتبارات
وزارت جهاد کشاورزی و بودجه شرکت‌های دولتی مرتبط	برنامه توسعه حمل‌ونقل	ارتقای امنیت غذایی	مدیریت منابع آب، خاک و پوشش گیاهی	ارتقای تولیدات صنعتی و معدنی	گفتمان‌سازی، تبیین و تبلیغ	آموزش مهارتی	عمومی	متفرقه
۱۱۹,۲۴۸,۷۲۰	-	۱۰۶,۹۰۱,۳۸۸	۱۲,۲۶۰,۵۶۲	-	۱۰۳,۷۹۰	۷۹۲,۹۸۰	۱۰۰,۰۰۰	۸۹۲,۹۸۰
۴۷,۴۴۰,۴۷۱	-	۳۹,۵۶۹,۷۴۷	۷,۸۷۰,۷۲۴	-	-	-	-	-
۵۱,۵۳۴,۸۰۰	-	۵۰,۳۱۴,۸۰۰	۱,۱۲۰,۰۰۰	-	-	-	-	-
۲۱۸,۲۳۳,۹۹۱	-	۱۹۵,۹۷۵,۹۳۵	۲۱,۲۵۱,۲۸۶	-	۱۰۳,۷۹۰	۸۹۲,۹۸۰	-	-
۱۷۴,۲۶۶,۰۱۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	۵۷,۵۸۵,۰۱۰	۱۱۲,۱۸۱,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	-	-	عمومی	متفرقه
۲۶,۷۸۷,۰۰۰	۸,۰۰۰,۰۰۰	۷,۶۸۰,۰۰۰	۱۱,۱۰۷,۰۰۰	-	-	-	متفرقه	اختصاصی
۳۶,۸۴۷,۲۰۰	-	۱۱,۷۱۷,۲۰۰	۲۵,۱۳۰,۰۰۰	-	-	-	اختصاصی	جمع
۲۳۷,۹۰۰,۲۱۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۷۶,۹۸۲,۲۱۰	۱۴۸,۴۱۸,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	-	-	جمع	عمومی
۵,۱۵۶,۵۸۸,۲۷۲	-	۵,۱۴۲,۵۵۲,۲۸۲	۱۴۰,۳۵,۹۹۰	-	-	-	عمومی	متفرقه
۲۶,۶۲۱,۲۷۷	-	۲۴,۶۸۱,۲۷۷	۱,۹۴۰,۰۰۰	-	-	-	متفرقه	اختصاصی
۵,۱۸۲,۲۰۹,۵۴۹	-	۵,۱۶۷,۲۳۳,۵۵۹	۱۵,۹۷۵,۹۹۰	-	-	-	جمع	جمع
۵,۶۳۹,۳۳۳,۷۵۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۵,۴۴۰,۱۹۱,۷۰۴	۱۸۵,۶۴۵,۲۷۶	۵۰۰,۰۰۰	۱۰۳,۷۹۰	۸۹۲,۹۸۰	جمع کلی	سهم از کل
۱۰۰/۰۰۰	۰/۲۱۳	۹۶/۴۶۹	۳/۲۹۲	۰/۰۰۹	۰/۰۰۲	۰/۰۱۶		

در برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، سنجه‌های عملکردی متفاوتی از قبیل «افزایش بهره‌وری در واحد سطح تولید»، «افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی»، «کاهش مصرف آب کشاورزی ناشی از مدیریت مصرف»، «خرید تضمینی گندم»، «سطح عملیات احیایی پوشش گیاهی (عرصه‌های منابع طبیعی)»، «سطح کانون‌های بحرانی تثبیت شده فرسایش خاک»، «تأمین و نگهداری ذخایر راهبردی» و «تأمین و تدارک کودهای شیمیایی و نهاده‌های کشاورزی (بذر)» تعیین شده است (جدول ۵).

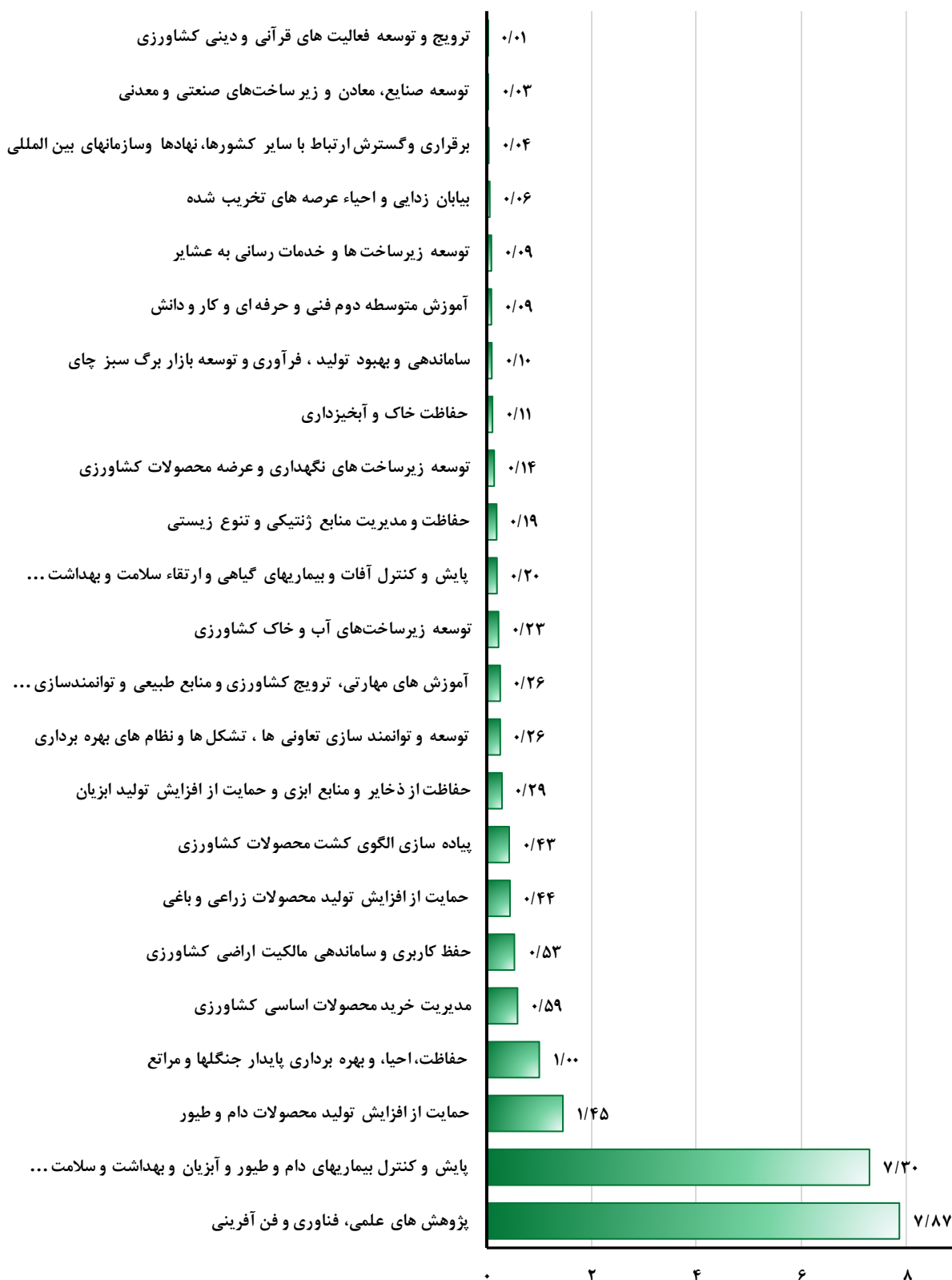
اهداف کمی کلیه برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی شامل موارد مذکور در جدول ۵ قابل مشاهده است. به‌عنوان نمونه می‌توان به هدف‌گذاری برای راه‌اندازی مجدد تعداد ۲۰ واحد صنعتی غیرفعال بخش کشاورزی در سال‌های ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ اشاره کرد که عملکرد سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ برای این نماگر سالیانه ۲۰ واحد بوده است. درخصوص نماگر «آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در بخش کشاورزی» در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ به ترتیب ۲,۶۴۰ و ۳,۰۰۰ مهارت‌جو از این آموزش‌ها بهره‌برده‌اند که هدف‌گذاری برای این امر نیز در سال‌های ۱۴۰۴ و ۱۴۰۵ به ترتیب ۳,۰۰۰ و ۲,۵۰۰ مهارت‌جو لحاظ شده است.

جدول ۵. اهداف کمی برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی [۳]

شماره طبقه‌بندی	برنامه اجرایی	نماگر هدف کمی		اهداف کمی برنامه‌ها			
		عنوان	سنجه	عملکرد		مصوب	هدف‌گذاری
				۱۴۰۲	۱۴۰۳		
۱۱۳	آموزش مهارتی	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش در بخش کشاورزی	تعداد مهارت‌جو	۲,۶۴۰	۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۲,۵۰۰
۱۳۲	گفتمان‌سازی، تبیین و تبلیغ معارف دینی	تقویت میزان سامان‌دهی، جذب و اعزام مبلغ به سراسر کشور	نفر روز	۲,۰۰۰	۱۸,۰۰۰	۱۸,۰۰۰	۱۸,۰۰۰
۱۳۵	ارتقای تولیدات صنعتی و معدنی	راهبری راه‌اندازی مجدد واحدهای صنعتی غیرفعال	واحد	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۱۳۹	مدیریت یکپارچه منابع آب، خاک و پوشش گیاهی	سطح عملیات احیایی پوشش گیاهی (عرصه‌های منابع طبیعی)	میلیون هکتار	۰	۱	۴	۴
		کاهش مصرف آب کشاورزی ناشی از مدیریت مصرف	میلیارد مترمکعب	۰	۱	۳	۳
		تأمین آب شرب	میلیارد مترمکعب	۹	۹	۹	۹
		سطح کانون‌های بحرانی تثبیت شده فرسایش خاک	میلیون هکتار	۰	۰	۱	۰
۱۴۰	ارتقای امنیت غذایی	خرید تضمینی گندم	میلیون تن	۱۰	۱۲	۱۰	۸
		تأمین و نگهداری ذخایر راهبردی	درصد	۱۰۰	۸۱	۱۰۰	۱۰۰
		افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی	درصد	۲	۵	۴	۴
		تأمین و تدارک کودهای شیمیایی و نهاده‌های کشاورزی بذر	میلیون تن	۳	۲	۴	۳
		افزایش بهره‌وری در واحد سطح تولید	درصد	۳	۱۰	۱۰	۱۰

گفتنی است، علاوه بر نماگرهای ذکر شده در جدول ۵، مواردی همچون «تنظیم بازار داخلی محصولات کشاورزی (۱۳۴۰۲۵۹)» و «توسعه حمل‌ونقل دریایی (۱۴۲۰۱۴۳)» نیز جزء برنامه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی قرار می‌گیرند. بیشترین اعتبارات هزینه‌ای برنامه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی مربوط به برنامه «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی»

با ۷/۹ میلیارد ریال (۷ هزار و ۹۰۰ میلیارد تومان) و بیشترین اعتبارات تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای این برنامه‌ها مربوط به «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» با ۶ میلیارد ریال (۶ هزار میلیارد تومان) است (شکل ۳ و شکل ۴)

شکل ۳. نمودار اعتبارات هزینه‌های برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ (میلیارد ریال - معادل

هزار میلیارد تومان) [۳]

اینکه قضاوت در خصوص میزان اعتبار برآورد شده و عملکرد هر برنامه اجرایی، براساس میزان تأثیر آن برنامه در تحقق اهداف متناظر در قانون برنامه هفتم پیشرفت امکان‌پذیر باشد. برای نمونه می‌توان به نماگر «افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی» اشاره کرد که ذیل برنامه ارتقای امنیت غذایی قرار دارد و برای آن هدف‌گذاری ۴ درصدی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ در نظر گرفته شده است. با اینکه عنوان این نماگر مشابه هدف‌گذاری ماده (۳۲) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) پیشرفت مبنی بر دستیابی به خودکفایی ۹۰ و ۴۰ درصدی برای محصولات اساسی مختلف کشاورزی است (جدول ۶)، مشخص نیست آیا این ۴ درصد افزایش سالیانه در ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی به چه میزان منطبق با حکم قانونی مذکور است؟ ضمن اینکه مشخص نیست چرا در عنوان این نماگر برخلاف تکلیف قانون برنامه، از واژه «خوداتکایی» به جای «خودکفایی» استفاده شده است؟

به‌طور کلی می‌توان گفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور برای برخی از احکام مهم [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، مانند «کاهش واردات نهاده‌های دامی تراریخته»؛ «تولید ۲۰ درصد از محصولات کشاورزی کشور از طریق کشاورزی قراردادی»؛ «کشت متراکم محصولات راهبردی در دشت‌های حاصلخیز و مستعد»؛ «جبران هزینه‌های ناشی از مداخلات دولت در بازار در اثر قیمت‌گذاری تکلیفی، از طریق پرداخت مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و قیمت بازار»؛ «اجرای طرح جامع احداث و ساماندهی زیرساخت‌های منابع آب و خاک کشاورزی در استان‌های شمالی در سطح یک میلیون هکتار»؛ «رساندن نسبت کفایت سرمایه بانک کشاورزی به حداقل هشت درصد (۸/۷)» و «استحصال آب‌های جوی و سامانه‌های استحصال آب باران و کاهش تبخیر از سامانه‌های ذخیره»، اعتبار مشخصی پیش‌بینی نشده است.

برای نمونه در بند «الف» ماده (۳۳) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، پیاده‌سازی برنامه بهینه تولید (الگوی کشت) از طریق کشت متراکم محصولات راهبردی در دشت‌های حاصلخیز و مستعد تکلیف شده است. در این خصوص و با توجه به کم‌آبی موجود کشور و هدف‌گذاری صورت‌گرفته در ماده (۳۷) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) برای کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی به ۶۵ میلیارد مترمکعب تا پایان برنامه، بهتر است در راستای تعریف مناطق ویژه خودکفایی پایدار در محصولات راهبردی کشاورزی اقدامات لازم صورت گیرد. این موضوع در راستای شناسایی و بهره‌برداری دانش‌بنیان و یکپارچه از اراضی درجه یک (حاصلخیز) و آبی که مستعدترین اراضی برای تولید محصولات راهبردی هستند و برنامه‌ریزی ویژه برای این اراضی برای تولید با حداکثر بهره‌وری و بارفع خلاً عملکرد در واحد سطح به‌منظور دستیابی به خودکفایی پایدار است. بنابراین بخشی از اعتبارات طرح‌های آب و خاک از جمله آب‌های تحت فشار یا تجهیز و نوسازی اراضی و سایر منابع مرتبط باید برای استقرار قطب‌ها یا مناطق ویژه خودکفایی در محصولات اساسی اختصاص یابد.

طبق تکلیف تبصره بند «ب» ماده (۳۳) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)، به‌منظور جبران هزینه‌های تحمیلی ناشی از مداخلات دولت در بازار (قیمت‌گذاری تکلیفی)، دولت باید در قوانین بودجه سالیانه منابع متناسب را پیش‌بینی و پرداخت نماید؛ این مورد نیز یکی از مهم‌ترین تکالیف برنامه در راستای حمایت از تولیدکننده است که باید اعتبار متناسب با آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ لحاظ شود.

وفق ماده (۷) [آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی](#) با اصلاحات و الحاقات بعدی، باید برای تدوین برنامه جامع ارتقای سلامت و ایمنی غذایی کشور، مشتمل بر ارتقای زیرساخت‌های ارزیابی خطر، ارتقای نظام بازرسی و نظارت بر ایمنی مواد غذایی، تقویت زیرساخت‌های سلامت و ایمنی غذایی و توانمندسازی کشاورزان در زمینه تولید محصولات سالم گواهی

شده و زیستی (ارگانیک) و سایر موارد ضروری، اعتبار لازم در لویح بودجه سنواتی پیش‌بینی شود. بنابراین مشخص نیست با تخصیص نیافتن منابع شفاف چگونه قرار است تکالیف مرتبط با ایمنی غذایی اجرایی شوند [۱۵]. بند «ج» ماده (۷۳) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) نیز به موضوع ارتقای اصول پیشگیری در سطح جامعه در مواردی از جمله تغذیه سالم، از طریق هزینه‌کرد حداقل پنج درصد (۵٪) از اعتبارات مصوب سالیانه سازمان‌های بیمه‌گر پایه سلامت در قالب مشوق‌های مختلف برای بیمه‌شدگان از جمله تخفیف در حق بیمه پرداخته است، ولی چنین ردیف نیز در لایحه بودجه پیش‌بینی نشده است.

جدول ۶. انطباق لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با برخی از تکالیف مهم قانون برنامه هفتم پیشرفت مرتبط با بخش کشاورزی و منابع

طبیعی [۳] و [۵]

ردیف‌های اعتباری متناظر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت		
	مفاد	آدرس	
		ماده	بند / جزء
در قالب نماگر «افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی» از برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی با هدف کمی ۴ درصد در سال ۱۴۰۵ و همچنین ردیف «حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی (۵۴-۷۵۰۰۰)» جدول ۱-۷؛ ولی مغایر با سنج‌های برنامه هفتم پیشرفت و نیز بدون تفکیک بین انواع محصولات اساسی از لحاظ میزان ضریب خودکفایی بود و استفاده نادرست از واژه «خوداتکایی» به جای «خودکفایی» به عمل آورده است.	افزایش متوسط وزنی ضریب خودکفایی محصولات اساسی کشاورزی گندم- جو- برنج، حبوبات- گوشت قرمز و سفید و شکر به ۹۰ درصد و ذرت و دانه‌های روغنی به ۴۰ درصد	جدول	(۳۲)
در قالب نماگر «راهبری راه‌اندازی مجدد واحدهای صنعتی غیرفعال» با هدف‌گذاری ۲۰ واحد برای سال ۱۴۰۵ و ردیف با عنوان «اعطای کمک‌های فنی و اعتباری به طرح‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی (۱۳۵۰۰۹۲۶۰۰۰۲)» با هدف کمی افزایش ظرفیت تولید ۵۰۰۰ واحد تولیدی و همچنین «کمک‌های فنی و اعتباری احداث تأسیسات نگهداری، فراوری، بسته‌بندی و مراکز عرضه محصولات کشاورزی (۱۴۰۰۰۷۴۶۰۰۰۱)» با هدف کمی ۸۰۰ هزار تن.	افزایش سالیانه ۱۵ درصد در سهم ارزش‌افزوده فراوری محصولات کشاورزی از ارزش‌افزوده بخش کشاورزی	جدول	(۳۲)
در قالب برنامه‌های «پایش و کنترل آفات و بیماری‌های گیاهی و ارتقای سلامت و بهداشت محصولات کشاورزی (۱۴۰۰۰۶۶)» و «پایش و کنترل بیماری‌های دام و طیور و آبزیان و بهداشت و سلامت نهاده‌ها و فرآورده‌های آنها (۱۴۰۰۰۶۷)» بدون ذکر هدف کمی شفاف در این زمینه و عدم پیش‌بینی سایر برنامه‌ها و طرح‌های مؤثر در ایمنی غذایی منطبق بر ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی	کاهش سالیانه ۱۰ درصد در سهم هریک از محصولات دارای آلاینده‌های غیرمجاز از محصولات پرمصرف	جدول	(۳۲)
عدم درج طرح شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	کاهش سالیانه ۵ درصد در واردات نهاده‌های دامی تراریخته	جدول	(۳۲)
در قالب ردیف «حفظ و حراست از منابع ژنی، هویتی و اصلاح نژاد دام و طیور و مرغ لاین (۱۴۰۰۰۸۲۶۰۰۰۲)» با هدف کمی تجهیز ۱۳ مرکز اصلاح نژاد مرغ بومی و زنبور عسل و کرم ابریشم و همچنین	افزایش سالیانه حداقل ۴ درصد در سهم جوجه سویه آراین از سویه‌های موجود برای جوجه‌ریزی مرغ گوشتی	جدول	(۳۲)

ردیف‌های اعتباری متناظر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت		
	مفاد	آدرس	
		بند / جزء	ماده
ردیف «سیاستگذاری، تحقیق، پژوهش و فعالیت‌های اصلاح نژادی مرغ لاین (۵۳-۷۵۰۰۰۰)» جدول ۱-۷ بدون ذکر هدف کمی شفاف از نظر سهم بازار مرغ لاین آرین			
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	افزایش سالیانه حداقل ۱۰ درصد در سهم بازار داخلی مرغ سایز	جدول	(۳۲)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	افزایش سالیانه حداقل ۱۰ درصد در سهم بذور هیبریدی تولید داخل	جدول	(۳۲)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	افزایش سالیانه حداقل ۱۰ درصد در سهم واکسن طیور تولید داخل	جدول	(۳۲)
در قالب طرح «تدوین برنامه اصلاح الگوی کشت و معیارهای فنی تولید محصولات ارگانیک و سالم (۱۴۰۰۰۶۸۶۰۰۰۲) بدون ذکر هدف کمی شفاف در این زمینه و همچنین عدم اشاره به سازوکار اجرایی برنامه تدوین شده	افزایش سهم سطح زیر کشت محصولات زیستی (ارگانیک) به حداقل ۲ درصد در پایان برنامه	جدول	(۳۲)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	افزایش سهم کشاورزی قراردادی از تولیدات کشاورزی کشور به حداقل ۲۰ درصد تا پایان برنامه	جدول	(۳۲)
در قالب طرح «مطالعه خاک‌های کشور (۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۳)» با هدف کمی هشت میلیون و پانصد هزار هکتار مطالعات تهیه نقشه، پهنه‌بندی و پایش خاک کشور	تهیه سالیانه حداقل یکصد هزار هکتار نقشه‌های مدیریت‌پذیر و درجه‌بندی و ارزیابی تناسب اراضی کشاورزی	جدول	(۳۲)
در قالب ردیف «اعتبار ماده (۱۳) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی) موضوع توسعه عملیات آبخیزداری و آبخوان‌داری، حفاظت، احیا و توسعه منابع طبیعی کشور (۷۵-۷۳۰۰۰۰) و طرح‌های «تأمین تجهیزات و تعمیرات اساسی ساختمان‌ها و پایش ایستگاه‌های آبخوان‌داری (۱۳۹۰۵۱۲۶۰۰۰۴)» با هدف کمی دو پروژه، «مطالعه و اجرای طرح‌های تعادل‌بخشی، تغذیه مصنوعی و پخش سیل در محدوده استان‌ها (۱۳۹۰۵۱۴۶۰۰۰۵)» و ردیف‌های ذیل برنامه «حفاظت خاک و آبخیزداری (۱۳۹۰۵۱۹)» با اهداف کمی شفاف	اجرای بیست میلیون هکتار عملیات آبخیزداری و آبخوان‌داری تا پایان برنامه	جدول	(۳۲)
در قالب طرح‌های ذیل برنامه «حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار جنگل‌ها و مراتع (۱۳۹۰۵۲۲)» با اهداف کمی شفاف	مدیریت، حفظ، احیا و توسعه بیست میلیون هکتار از مراتع کشور تا پایان برنامه	جدول	(۳۲)
	افزایش ضریب پوشش حفاظت از جنگل‌ها و مراتع به ۲۰ درصد تا پایان برنامه	جدول	(۳۲)
در قالب طرح «توسعه و اصلاح باغات زیتون کشور (۱۴۰۰۰۸۳۶۰۰۰۲)» با هدف کمی ۲۸۰ هزار هکتار	افزایش سالیانه بیست هزار هکتار به سطح زیر کشت زیتون کشور	جدول	(۳۲)
هرچند نامگر «افزایش ضریب خوداتکایی محصولات اساسی کشاورزی» از برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی با هدف کمی ۴ درصد در سال ۱۴۰۵ و برنامه «پیاده‌سازی الگوی کشت محصولات کشاورزی (۱۴۰۰۰۶۶)» و ردیف «حمایت از ارتقای ضریب خوداتکایی در تولید محصولات راهبردی کشاورزی (۵۴-۵۴)»	کشت متراکم محصولات راهبردی در دشت‌های حاصلخیز و مستعد	«الف»	(۳۳)

ردیف‌های اعتباری متناظر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت		
	مفاد	آدرس	
		ماده	بند / جزء
۷۵۰۰۰۰) می‌تواند با تکلیف بند «الف» ماده (۳۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت مرتبط باشند ولی قانونگذار عامدانه بر سازوکار کشت متراکم محصولات راهبردی در دشت‌های حاصلخیز و مستعد به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی خودکفایی و پیاده‌سازی الگوی کشت بهینه تأکید کرده است، درحالی‌که ردیف‌های ذکر شده از لایحه بودجه فاقد هدف کمی شفاف در این زمینه است.			
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	پرداخت مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و قیمت بازار به‌منظور جبران هزینه تحمیلی ناشی از مداخلات دولت در بازار از طریق قیمت‌گذاری تکلیفی	«ب»/تبصره	(۳۳)
در قالب برنامه «توسعه زیرساخت‌های مجتمع‌ها و شهرک‌های کشاورزی (۱۴۰۰۷۵)» بدون ذکر هدف کمی شفاف در این زمینه	تولید و صادرات محصولات گلخانه‌ای بزرگ‌مقیاس در قالب شهرک‌های کشاورزی و قطب‌های کشاورزی	«ت/۱»	(۳۳)
در قالب طرح «توسعه و احیای کشاورزی خوزستان و ایلام (۱۳۹۰۵۱۸۶۰۰۰۶)» و سایر طرح‌های ذیل برنامه «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی (۱۳۹۰۵۱۸)» بدون ذکر هدف کمی شفاف در این زمینه	تکمیل و اجرای طرح‌های پیش‌ران کشاورزی به‌ویژه در حوزه آب و خاک	«ت/۲»	(۳۳)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	کشت ارقام مقاوم به خشکی و شوری و توسعه روش‌های شورورزی در مناطق مستعد ساحلی کشور به‌منظور صرفه‌جویی سالیانه یک درصد از مصارف کشاورزی آب‌های زیرزمینی	«ت/۵»	(۳۳)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	افزایش سرمایه نقدی بانک کشاورزی با هدف رساندن نسبت کفایت سرمایه بانک مزبور به حداقل ۸ درصد	«ج»	(۳۳)
در قالب برنامه «توسعه و توانمندسازی تعاونی‌ها، تشکل‌ها و نظام‌های بهره‌برداری (۱۴۰۰۷۷)» و طرح «کمک‌های فنی و اعتباری احداث تأسیسات نگهداری، فراوری، بسته‌بندی و مراکز عرضه محصولات کشاورزی (۱۴۰۰۷۴۶۰۰۰۱)» با هدف کمی ۲۸۰۰ غرفه	اختصاص کمک‌های فنی - اعتباری به تعاونی‌های تولیدی و ایجاد بازارچه‌های هفتگی و ایستگاه‌های عرضه مستقیم محصولات کشاورزی	«ح/۱»	(۳۳)
در قالب طرح «استقرار سامانه‌های اطلاعات تولید، عرضه و فراوری، هوشمندسازی و ترویج کشاورزی (۱۳۰۶۰۰۴۰۰۱)» با هدف کمی ۶ سامانه تا پایان برنامه؛ هرچند ادبیات برنامه هفتم در این طرح به‌طور کامل رعایت نشده است.	استقرار سامانه یکپارچه اطلاعات مکانی، توصیفی و بازار و ایجاد ساختار مناسب برای اشتراک‌گذاری داده‌های مختلف، در پیوند با سامانه جامع تجارت ایران تا پایان سال اول برنامه	«ح/۴»	(۳۳)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	کاهش حداقل ۵۰ درصدی واردات روغن، دانه‌های روغنی، نهاده‌های دامی و محصولات کشاورزی تراریخته تا پایان برنامه از طریق ترویج کشت محصولات علوفه‌ای و روغنی کم‌آبر و متناسب با اقلیم کشور، اصلاح و بهبود روش‌های نگهداری علوفه، ارتقای کیفیت	«ب/۴»	(۳۵)

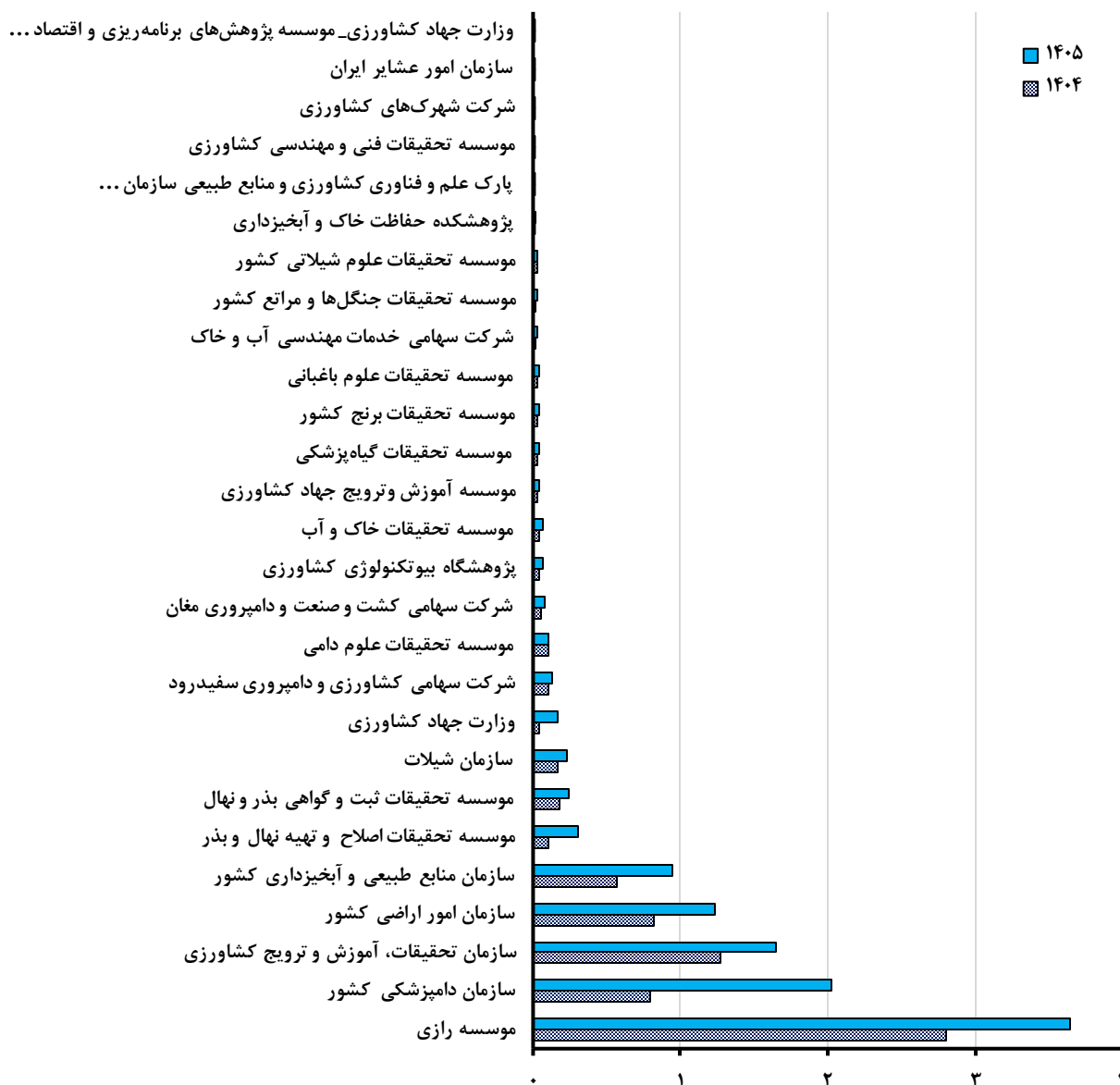
ردیف‌های اعتباری متناظر در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵	تکالیف قانون برنامه هفتم پیشرفت		
	مفاد	آدرس	
		ماده	بند / جزء
	خوراک دام و طیور و واردات محصولات غیرتراریخته		
در قالب موضوع «استقرار سامانه ردیابی باقی‌مانده سموم و فلزات سنگین در جهت ایمنی غذایی و کنترل کیفیت کالاهای سلامت پس از ورود به بازار» ذیل ردیف (۵۶-۷۳۰۰۰۰) وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و ردیف «ایجاد نظام رهگیری، ردیابی، بسته‌بندی و شناسنامه‌دار کردن و نشان‌برندسازی برای محصولات خام کشاورزی، دامی، طیور و آبی از سطح مزرعه و دامداری و ارزیابی این محصولات از نظر باقی‌مانده سموم کشاورزی، شوره (نیترات)، فلزات سنگین و باقی‌مانده داروهای دامی در زنجیره تأمین، جهت انجام اقدام قانونی لازم		«خ»	(۷۱)
عدم درج ردیف شفاف با هدف کمی مشخص در این زمینه	ارتقای اصول پیشگیری در سطح جامعه در موارد خودمراقبتی (پایش عوامل خطر متابولیک)، ورزش، تغذیه سالم، بهداشت روان و مهار (کنترل) مصرف دخانیات با اختصاص حداقل ۵ درصد از اعتبارات مصوب سالیانه سازمان‌های بیمه‌گر پایه سلامت در طول اجرای برنامه	«ج»	(۷۳)

۷. منابع بودجه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی

درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سال ۱۴۰۵ با کاهش ۵۹ درصدی نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۴، به ۱۱/۲ میلیارد ریال (معادل ۱۱ هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان) رسیده است. دلیل اصلی این کاهش، به حذف ردیف درآمدی ۱۶۰۲۱۹ به مبلغ ۲۰ میلیارد ریال (۲۰ هزار میلیارد تومان) با عنوان «درآمد حاصل از فروش گندم و نان یارانه‌ای و غیریارانه‌ای (موضوع بند «ب» تبصره «۱۳»» [قانون بودجه سال ۱۴۰۴](#) است که برای «شرکت بازرگانی دولتی ایران» مصوب شده بود و در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ در ردیف ۸ جدول ۱۴ منابع هدفمندسازی یارانه‌ها با عنوان «درآمد حاصل از فروش گندم و آرد به صنف و صنعت پس از کسر هزینه تبعی» به مبلغ ۳۰ میلیارد ریال (۳۰ هزار میلیارد تومان) منظور شده است. در صورت لحاظ نکردن این مبلغ در سرجمع درآمدهای مصوب قانون بودجه سال ۱۴۰۴، می‌توان گفت که مجموع درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی دستگاه‌های اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سال ۱۴۰۵ نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۴ افزایش ۵۳/۹ درصدی داشته است.

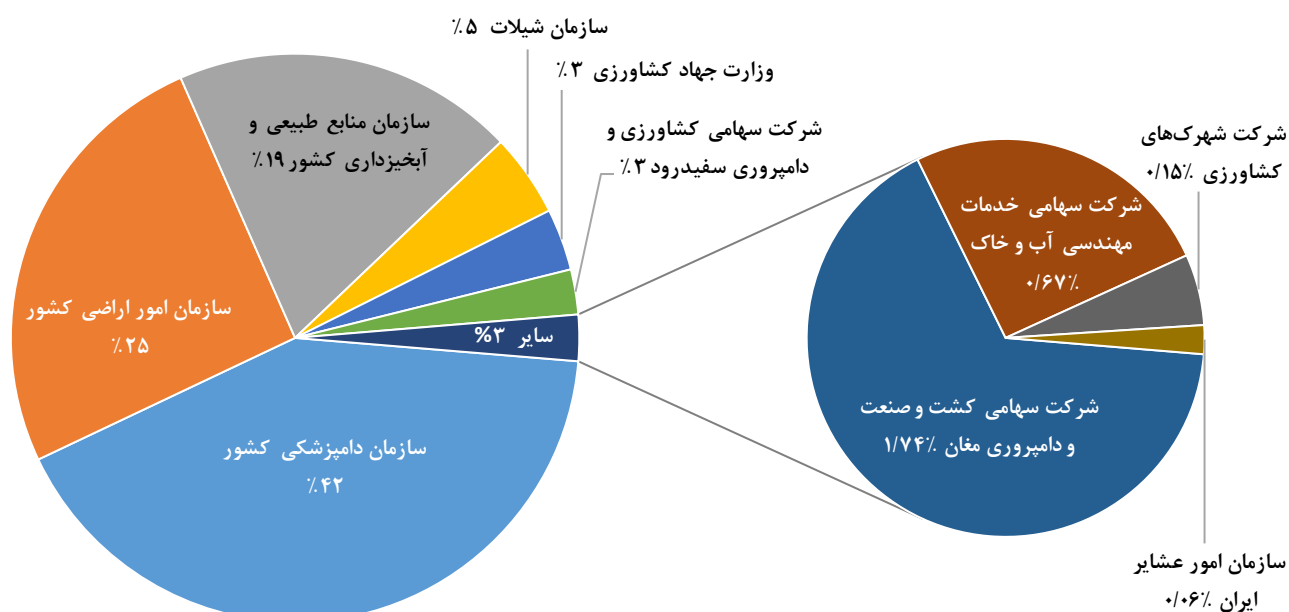
«مؤسسه رازی»، «سازمان دامپزشکی کشور» و «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» به ترتیب با ۳/۶، ۲ و ۱/۶ میلیارد ریال (هزار میلیارد تومان) بیشترین سهم را از درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی (عمومی و اختصاصی) دستگاه‌های اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به خود اختصاص داده‌اند (شکل ۵).

شکل ۵. نمودار منابع بودجه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ و لایحه بودجه

سال ۱۴۰۵ کل کشور (میلیارد ریال - معادل هزار میلیارد تومان) [۳]

همچنین در بررسی منابع عمومی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ مشخص شد «سازمان دامپزشکی کشور»، «سازمان امور اراضی کشور» و «سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور» به ترتیب با ۲، ۱/۲ و ۰/۹ میلیارد ریال (هزار میلیارد تومان) بیشترین سهم را از درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی عمومی دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی به خود اختصاص داده‌اند (شکل ۶).

شکل ۶. نمودار منابع بودجه‌های عمومی دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ [۳]

در میان دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی، بیشترین رشد درآمدی با ۳۴۸/۴ درصد مربوط به وزارت جهاد کشاورزی است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ برای این وزارتخانه درآمد ۱۷۱/۳ میلیون ریالی (معادل ۱۷۱/۳ میلیارد تومان) برآورد شده است. عمده این افزایش مربوط به ردیف درآمدی ۲۱۰۲۱۲ با عنوان «درآمد حاصل از فروش اموال و امکانات مازاد وزارت جهاد کشاورزی برای تأمین سرمایه اولیه صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی (موضوع ماده (۱۲) قانون جهاد کشاورزی)» و به میزان یکصد میلیون ریال (معادل یکصد میلیارد تومان) است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور مبلغ ۷۰۰ میلیون ریال (معادل ۷۰۰ میلیارد تومان) تحت عنوان «درآمد حاصل از جرائم و خسارت ناشی از اجرای قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها (موضوع ماده (۳) قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها و هزینه‌های سنددار کردن اراضی کشاورزی)» برای «سازمان امور اراضی کشور» منظور شده است که نسبت به مقدار مصوب سال ۱۴۰۴، به میزان ۱۹/۷ درصد رشد را نشان می‌دهد.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، درآمد حاصل از اخذ «یک درصد عوارض بر واردات نهاده‌های دامی» به شماره ردیف درآمدی ۱۱۰۴۱۹ به مبلغ ۱۰۰۲۰ میلیون ریال (معادل ۱۰۰۲۰ میلیارد تومان)، به‌طور کامل برای «گمرک جمهوری اسلامی ایران» منظور شده است. این درحالی است که هدف از اخذ این عوارض، که به موجب بند «ق» از تبصره «۱» [قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور](#) پایه‌گذاری شده، حمایت از بخش دام، طیور و آبزیان کشور و تحقق خودکفایی تولید گوشت قرمز و افزایش ضریب خوداتکایی روغن و دانه‌های روغنی، تولید میوه‌های گرمسیری و همچنین تولید شکر کشور و گوشت سفید ذکر شده است.^۱ بنابراین ضروری است منابع حاصل از این ردیف به بخش کشاورزی اختصاص یابد تا برای اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مرتبط با ارتقای خودکفایی در تأمین محصولات راهبردی صرف شود. این موضوع برای ردیف «درآمد حاصل از اخذ

۱. **قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور: تبصره «۱»، بند «ق»**، وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در راستای حمایت از بخش دام، طیور و آبزیان کشور و تحقق خودکفایی تولید گوشت قرمز و افزایش ضریب خوداتکایی روغن و دانه‌های روغنی، تولید میوه‌های گرمسیری و همچنین تولید شکر کشور و گوشت سفید معادل یک درصد (۱٪) از ارزش واردات نهاده‌های دامی شامل ذرت، کنجاله، سویا، جو، روغن، دانه‌های روغنی، میوه‌های گرمسیری، شکر، برنج و پنبه را اخذ و مبالغ حاصل را به ردیف درآمد - هزینه‌ای مربوط واریز نماید.

عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی» به شماره ردیف درآمدی ۱۶۰۱۳۲ نیز صدق می‌کند و ضروری است درآمدهای حاصل از آن به مبلغ ۶۵۰ میلیون ریال (معادل ۶۵۰ میلیارد تومان) به وزارت جهاد کشاورزی اختصاص یابد. گفتنی است، این ردیف درآمدی به موجب اصلاحیه قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور، علاوه بر عوارض وارداتی میوه و سبزیجات و سموم، شامل عوارض بر واردات طیف وسیعی از محصولات کشاورزی می‌شود که اقلام آن و عوارض متناظر در جدول ۱۶ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ درج شده است (جدول ۷).

جدول ۷. تعرفه‌های موضوع ردیف درآمدی ۱۶۰۱۳۲ با عنوان «درآمد حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم

کشاورزی» (قران) [۳]

نرخ تعرفه	واحد	نوع کالا
۷	هر کیلو	انواع میوه و سبزیجات
۲	هر کیلو	غلات
۲	هر کیلو	دانه‌های روغنی
۲	هر کیلو	کنجاله
۳	هر کیلو	انواع چوب
۵	هر کیلو	انواع چای
۲	هر کیلو	انواع پیاز گل‌های قلمه و نهال
۵	هر کیلو	پنبه
۱۴۶	هر کیلو / لیتر	سم آماده کشاورزی
۷۳	هر کیلو / لیتر	سم فنی وارداتی
۳		انواع بذور کاشتنی اعم از محصولات کشاورزی

۸. اعتبارات هدفمندسازی یارانه‌ها مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی

در جدول ۱۴ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور که به منابع و مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها مربوط می‌شود، مبلغ ۲۹۸/۸ میلیارد ریال (معادل ۲۹۸ هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان) برای یارانه آرد و نان شامل خرید تضمینی داخلی و واردات گندم منظور شده است. همچنین مقرر شده است ۳۰ میلیارد ریال (معادل ۳۰ هزار میلیارد تومان) از فروش گندم و آرد به صنف و صنعت حاصل شود و در صورت فروش گندم به نرخ غیریارانه‌ای نیز ۲۹۰ میلیارد ریال (معادل ۲۹۰ هزار میلیارد تومان) منابع به صورت جمعی خرجی برای پرداخت یارانه نان به ذی‌نفع نهایی اختصاص یابد. گفتنی است، براساس اطلاعات جدول اهداف کمی برنامه‌های اجرایی وزارت جهاد کشاورزی، مندرج در پیوست ۴ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵، هدف‌گذاری صورت‌گرفته برای خرید تضمینی گندم، ۸ میلیون تن است. بنابراین با لحاظ نرخ متوسط ۲۸/۵ ریالی (۲۸،۵۰۰ تومان) برای هر کیلوگرم گندم خریداری شده طبق «مصوبه شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی در خصوص تعیین قیمت تضمینی محصول گندم برای سال زراعی ۱۴۰۵ - ۱۴۰۴» [۱۶] می‌توان گفت ۲۲۸ میلیارد ریال (معادل ۲۲۸ هزار میلیارد تومان) برای خرید داخلی و ۷۱ میلیارد ریال (معادل ۷۱ هزار میلیارد تومان) برای واردات این محصول در نظر گرفته شده است.

نکته قابل توجه این است که به دلیل افزایش قیمت دانه‌های روغنی و نهاده‌های دامی ناشی از اصلاح نرخ ارز ترجیحی، میزان تحویل گندم به دولت با قیمت تضمینی قبلی کاهش شدیدی خواهد داشت که لازم است در راستای حفظ انگیزه گندم‌کاران، مبلغ متناسبی به‌عنوان پاداش تحویل گندم به ایشان پیشنهاد شود تا اینکه رابطه مبادله بین این اقلام و گندم حفظ گردد. هرچند این موضوع بار مالی سنگینی را متوجه دولت خواهد کرد، پیامدهای آن به‌مراتب از به‌کارگیری گندم در خوراک دام و پیرو آن افزایش واردات گندم، کمتر خواهد بود.

در خصوص اعتبارات خرید تضمینی و واردات گندم ذکر این نکته نیز ضروری است، از آنجایی که وفق تکلیف جزء «۳» بند «ح» ماده (۳۳) **قانون برنامه هفتم پیشرفت**، مقرر شده است حق بیمه سهم کشاورز در خصوص بیمه اجباری تمام‌خطر از محل مطالبات کشاورز و از محل اعتبار ردیف خرید تضمینی پرداخت شود^۱، لازم است عنوان ردیف مربوطه به «یارانه آرد و نان (خرید تضمینی داخلی و واردات گندم) و حق بیمه پایه سهم کشاورز موضوع جزء «۳» بند «ح» ماده (۳۳) اصلاح شود.

نکته قابل تأمل بعدی، اختصاص ۵۷۲ میلیارد ریال (معادل ۵۷۲ هزار میلیارد تومان) منابع حاصل از اصلاح نرخ ارز ترجیحی به مصرف‌کننده نهایی است. در خصوص این ردیف، که به‌صورت جمعی‌خرجی در جدول ۱۴ لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ با عنوان منابع و مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها درج شده است، می‌توان گفت اولاً این اقدام باید به گونه‌ای انجام شود که در تعارض با حکم بند «پ» ماده (۳۳) **قانون برنامه هفتم پیشرفت**، مبنی بر انتقال حمایت به‌صورت تدریجی به تولیدکننده نهایی^۲ قرار نگیرد و منجر به خروج منابع حمایتی از بخش کشاورزی نشود. علاوه بر این، از آنجایی که تجربه‌های پیشین در این زمینه مانند هدفمندسازی یارانه‌ها در سال ۱۳۸۹ و حذف ارز ترجیحی ۴/۲ ریالی (۴،۲۰۰ تومان) در سال ۱۴۰۱، که فقط به جبران قدرت خرید مصرف‌کنندگان می‌پرداخت، باعث ضربه به تولید شده و در ادامه با رسوخ تورم به حلقه‌های تولید، در عمل خاصیت جبرانی خود برای مصرف‌کننده را نیز از دست داد، برای بهبود اثربخشی این سیاست نیز ضروری است رفاه تولیدکننده و مصرف‌کننده به‌طور هم‌زمان جبران شده و از طرفی درصدی از منابع عمومی به بخش کشاورزی اختصاص یابد.

بنابراین دولت باید علاوه بر جبران نقدینگی تولیدکنندگان برای استمرار تولید ایشان، سرمایه‌گذاری لازم در طرح‌های عمرانی برای ارتقای بهره‌وری تولید در راستای افزایش درآمدزایی ایشان را نیز مدنظر قرار دهد. از جمله این طرح‌ها می‌توان به مواردی در قالب دو برنامه زیر اشاره کرد:

طرح‌های ذیل «برنامه حمایت از بخش کشاورزی و امنیت غذایی، در شرایط تغییر نرخ ارز نهاده‌های بخش کشاورزی»:

✓ مطالعات و سرمایه‌گذاری در استقرار مناطق ویژه خودکفایی پایدار در محصولات راهبردی، در دشت‌های حاصلخیز، موضوع بند «الف» ماده (۳۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ سرمایه‌گذاری در طرح‌های مشارکتی و فناورانه احیای مراتع و استقرار چرای چرخشی در قالب زنجیره ارزش، موضوع ردیف ۲۷ جدول ۶ ماده (۳۲) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ تأمین لاین والدینی خالص برای تولید بذور هیبرید دانه‌های روغنی و تأمین لاین والدینی گواهی شده ارقام زیتون برای کشت متراکم، از طریق بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان، موضوع ردیف‌های ۲ و ۲۹ جدول ۶ ماده (۳۲) قانون برنامه

۱. **قانون برنامه هفتم پیشرفت؛ ماده (۲۲)**، بند «ح»، جزء «۲»، صندوق بیمه کشاورزی مکلف است از طریق کارگزاری شرکت‌های بیمه محصولات اساسی (گندم، جو، برنج، حبوبات، گوشت قرمز و سفید، شکر، ذرت و دانه‌های روغنی) را در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث، بیمه اجباری تمام‌خطر نماید. حق بیمه سهم کشاورز از محل مطالبات کشاورز و از محل اعتبار ردیف خرید تضمینی پرداخت می‌شود.
۲. **قانون برنامه هفتم پیشرفت؛ ماده (۲۲)**، بند «پ»، تا سال پایانی اجرای این قانون نسبت به برنامه انتقال تدریجی حمایت‌های قیمتی و غیرقیمتی، فنی، مالی و تسهیلاتی بخش تولید محصولات کشاورزی و غذایی به انتهای زنجیره تولید (تولیدکننده) براساس کیفیت و کمیت محصول تولیدی و متناسب با برنامه بهینه تولید (الگوی کشت) اقدام قانونی به‌عمل آورد.

هفتم پیشرفت.

✓ اجرای طرح‌های الگویی و ترویج عملیات به‌زراعی، در قالب طرح‌های سهم‌بری دانش از تولید و کشاورزی قراردادی، در محصولات گندم، جو، برنج، سویا، گلرنگ، کلزا، پنبه، کنجد و آفتابگردان روغنی و تقویت مراکز جهاد دهستان، موضوع ماده (۳۲) و جزء «۴» بند «ب» ماده (۳۵) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ کمک بلاعوض، یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی و سهم آورده دولت در صندوق‌های حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، به‌منظور خرید ماشین‌های کاشت و برداشت دانه‌های روغنی و غلات، توسط اشخاص حقوقی مواد (۲) و (۵) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، موضوع ردیف‌های ۱، ۲ و ۲۹ جدول ۶ ماده (۳۲) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ توسعه کشاورزی حفاظتی و جهش تولید پایدار در دیمزارها، موضوع ردیف‌های ۱ و ۲ جدول ۶ ماده (۳۲) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ استقرار سامانه یکپارچه اطلاعات مکانی، توصیفی و بازار، سرمایه‌گذاری در توسعه کشاورزی دیجیتال (هوشمند)، تقویت زیرساخت‌های پایش مکان‌مبنا و ماهواره‌ای بخش کشاورزی و منابع طبیعی از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان و فناوری، موضوع بند «الف» و جزء «۴» بند «ح» ماده (۳۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ افزایش اعتبارات موضوع ردیف «ایجاد نظام رهگیری، ردیابی، بسته‌بندی و شناسنامه‌دار کردن و نشان‌سازی و ارزیابی برای محصولات خام کشاورزی، دامی، طیور و آبری»، موضوع بند «خ» ماده (۷۱) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ سرمایه‌گذاری و اعطای یارانه سود و کارمزد تسهیلات به‌منظور توسعه سامانه‌های استحصال آب باران، با هدف تأمین آب شرب پایدار انسان و دام، کاهش تبخیر آب و تقویت تولید، موضوع تکالیف ماده (۳۲) و بند «ح» ماده (۳۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ کاهش سهم هریک از محصولات دارای آلاینده‌های غیرمجاز از محصولات پرمصرف، توسعه زیرساخت‌های آزمایشگاهی ایمنی غذایی (تولیدات خام گیاهی و دامی) و توانمندسازی کشاورزان در زمینه تولید و عرضه محصولات گواهی شده (سالم و ارگانیک) از محل ۲۵ درصد از منابع بند «چ» ماده (۷۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی به‌منظور حمایت از نوسازی و بهسازی بنگاه‌های تعاونی و ایجاد اشتغال و کارآفرینی در بخش تعاون.

طرح‌های ذیل «برنامه ارتقای بهره‌وری آب و خاک»:

✓ سرمایه‌گذاری در افزایش بهره‌وری آب کشاورزی، توسعه و احیای کشاورزی خوزستان و ایلام، احداث و مرمت آب‌بندان‌ها، بازسازی و نوسازی قنوات و اجرای طرح‌های آبخیزداری در بالادست قنوات به‌منظور کاهش رسوبات، اجرای طرح آبیاری هوشمند زیرسطحی و حمایت از استقرار مدیریت مشارکتی آب، موضوع ماده (۳۲)، ماده (۳۷) و بند «ح» ماده (۳۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

✓ طرح‌های آبخیزداری و مدیریت پایدار جنگل (حداقل ۱۵ درصد منابع در قالب طرح‌های مشارکت مردمی و تعاونی‌ها و مشارکت عمومی- خصوصی)، موضوع ماده (۳۶) و بند «ح» ماده (۳۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت.

جمع‌بندی و پیشنهادهای اصلاحی

لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور در بخش کشاورزی و منابع طبیعی از حیث منابع و مصارف در گزارش حاضر بررسی شد که مهم‌ترین نکات مستخرج از این بررسی و پیشنهادهای اصلاحی مرتبط در ادامه به‌طور خلاصه ارائه شده است:

۹-۱. یافته‌های کلیدی

- اعتبارات هزینه‌ای برآورد شده برای «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار» در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ رشد ۳۰/۷ درصدی و اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای نیز رشد ۲۳/۲ درصدی نسبت به اعتبارات مصوب سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.
- باوجود رشد میزان اعتبارات هزینه‌ای و تملک‌داری‌های سرمایه‌ای «فصل کشاورزی، جنگل‌داری و ماهیگیری و شکار»، سهم این فصل از «امور اقتصادی» ۰/۹ واحد درصد کاهش یافته است.
- اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به میزان ۵۰ درصد نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است. میزان رشد اعتبارات عمومی و اختصاصی این دستگاه‌ها به ترتیب ۴۳/۱ و ۸۷/۶ درصد است.
- اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به ۲۱/۸ میلیارد ریال (۲۱/۸ هزار میلیارد تومان) و اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای این دستگاه‌ها نیز به ۲۳/۷ میلیارد ریال (۲۳/۷ هزار میلیارد تومان) رسیده است که به ترتیب رشد ۶۳/۵ و ۳۹/۴ درصدی نسبت به مقادیر مصوب سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد.
- «سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی» بیشترین سهم از اعتبارات هزینه‌ای و «وزارت جهاد کشاورزی» بیشترین سهم از اعتبارات تملک‌داری‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی را به خود اختصاص داده‌اند.
- منابع بودجه‌ای دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی در سال ۱۴۰۵ با افزایش ۵۳/۹ درصدی نسبت به مقادیر مصوب در سال ۱۴۰۴، به ۱۱/۲ میلیارد ریال (۱۱ هزار و دویست میلیارد تومان) رسیده است.
- «مؤسسه رازی» با ۳/۶ میلیارد ریال (۳ هزار و ۶۰۰ میلیارد تومان) بیشترین سهم را از منابع بودجه‌ای در بین دستگاه‌های اجرایی بخش کشاورزی و منابع طبیعی و «سازمان دامپزشکی کشور» با ۲ میلیارد ریال (معادل ۲ هزار میلیارد تومان) بیشترین سهم را از منابع عمومی این دستگاه‌ها در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ به خود اختصاص داده‌اند.
- مبلغ ۲۹۸/۸ میلیارد ریال (معادل ۲۹۸ هزار و ۸۰۰ میلیارد تومان) برای یارانه آرد و نان شامل خرید تضمینی داخلی و واردات گندم منظور شده است. همچنین مقرر شده است ۳۰ میلیارد ریال (معادل ۳۰ هزار میلیارد تومان) از فروش گندم و آرد به صنایع و صنعت حاصل شود و در صورت فروش گندم به نرخ غیریارانه‌ای نیز ۲۹۰ میلیارد ریال (معادل ۲۹۰ هزار میلیارد تومان) منابع برای پرداخت یارانه نان به ذی‌نفع نهایی حاصل شود.
- بررسی برنامه‌های اجرایی مرتبط با بخش کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نشان داد که تعریف این برنامه‌ها و هدف‌های کمی مرتبط با برخی از نماگرهای ذیل آنها با تکالیف برنامه هفتم پیشرفت انطباق ندارد؛ ضمن اینکه برای برخی از احکام مهم قانون برنامه هفتم پیشرفت، اعتبار مشخصی در این لایحه پیش‌بینی نشده که این امر به منزله نقض صدر اصل (۵۲) قانون اساسی است.

با عنایت به بررسی‌های صورت‌گرفته این نکات به‌منظور بهبود ساختار لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور در بخش کشاورزی و منابع طبیعی پیشنهاد می‌گردد:

۲-۹. اصلاحات پیشنهادی در الزامات

• ردیف با عنوان «اختصاص حداقل ۳ درصد از منابع اختصاص‌یافته از محل استقراض دولت از صندوق توسعه ملی، جهت اجرای طرح‌های عمرانی کشاورزی با الزام تخصیص اولویت‌دار و صد درصدی توسط سازمان برنامه و بودجه کشور از طریق خزانه‌داری کل کشور»، در بخش «سایر الزامات منابع» الحاق شود. طرح‌های عمرانی موضوع این ردیف شامل طرح‌های آب و خاک و آبیاری نوین، آبخیزداری، آبخوان‌داری و لای‌روبی و احیای قنوت و آب‌بندان‌ها و احداث و تکمیل جاده‌های بین مزارع می‌شوند.

• الزام «فروش اموال غیرمنقول مازاد وزارت جهاد کشاورزی به‌منظور افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی و بانک کشاورزی» در بخش «سایر الزامات منابع» الحاق گردد.

• در قسمت «الزامات منابع حوزه آب و انرژی»، الزام دولت به تأمین سهم خود از اعتبار طرح‌های ذیل برنامه‌های «توسعه زیرساخت‌های آب و خاک کشاورزی» و «عرضه آب (استانی)» لحاظ شود؛ به‌طوری‌که سهم دولت در پرداخت هزینه‌های طراحی و اجرای طرح‌های خاک و تجهیز و نوسازی و یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی، حداقل ۷۰ درصد و در پرداخت هزینه‌های طراحی و اجرای روش‌های نوین آبیاری و کم‌فشار به این ترتیب باشد:

۱. حداقل ۵۰ درصد هزینه‌ها در قطعات اراضی زراعی - باغی بالای ۳۰ هکتار؛

۲. حداقل ۶۵ درصد هزینه‌ها در سایر قطعات اراضی زراعی - باغی بالای حد نصاب فنی - اقتصادی؛

۳. حداقل ۹۰ درصد هزینه‌ها در قطعات اراضی زراعی - باغی تحت مالکیت اشخاص موضوع ماده (۵) قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی و کلیه قطعات پایین‌تر از حد نصاب فنی - اقتصادی، در صورت ارائه تعهد رسمی از سوی مالکان اراضی مربوطه نسبت به پذیرش طرح‌های یکپارچه‌سازی اراضی مصوب وزارت جهاد کشاورزی.

• در قسمت «الزامات منابع حوزه آب و انرژی» سهم برابر برای وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو از منابع حاصل از اخذ عوارض برداشت آب از چاه‌های مجاز و جریمه چاه‌های غیرمجاز لحاظ شود و برای مصارف آن نیز مواردی از قبیل آبخیزداری، آبخوان‌داری، لای‌روبی قنوت، هوشمندسازی مصرف آب و بهبود بهره‌وری آب کشاورزی، نصب شمارشگر هوشمند و برنامه‌های تعادل بخشی در همان حوزه آبخیز یا دشت منظور گردد؛ البته در خصوص چاه‌های غیرمجاز و برداشت غیرمجاز از چاه‌های مجاز، اتکای دولت به درآمدهای حاصله باید وفق بند «الف» ماده (۳۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت از بین برود و علاوه بر این، برنامه جامع مدیریت آب‌های زیرزمینی مشتمل بر طرح‌هایی مانند نصب شمارشگرهای هوشمند، خرید آب صرفه‌جویی شده، توسعه اشتغال سازگار با کم‌آبی بدون تغییر کاربری اراضی حاصلخیز و مسلوب‌المنفعه کردن چاه‌های غیرمجاز تدوین و اجرایی گردد.

• در قسمت «الزامات حوزه نفت و انرژی» عنوان جدیدی برای سهم وزارت جهاد کشاورزی (سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور) از مواد اولیه قیر (وکیوم باتوم و مالچ) دریافتی با تعدیل سهم سایر دستگاه‌ها ایجاد شود؛ البته با توجه به ناکارایی‌هایی که تاکنون در اعطای قیر رایگان شکل گرفته است، لازم است سازوکارهای اقتصادی و شفاف در این خصوص مدنظر قرار گیرد.

• سقف اعتبارات صندوق بیمه محصولات کشاورزی از محل اعتبارات موضوع بند «م» ماده (۲۸) قانون الحاق برخی مواد به

- قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) برای پرداخت به‌عنوان سهم دولت به صندوق یاد شده، در ردیف ۳-۳ از جدول الزامات مصارف لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور افزایش یابد.
- ردیف با عنوان «اخذ مالیات از مالکان باغ‌ویلاها» در جدول الزامات منابع ذیل ردیف ۱ «الزامات وصول منابع مالیاتی» الحاق گردد؛ البته در اخذ مالیات، باید به صراحت این موضوع به شخص مربوطه اعلام شود که اخذ این مالیات، مانع از اجرای قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها و سایر قوانین مربوطه از جمله در زمینه قلع و قمع نخواهد شد.
  - ردیف ۳-۵ از عنوان «سقف مبلغ افزایش سرمایه صندوق حمایت از توسعه بخش کشاورزی توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها نسبت به منابع بخش کشاورزی استان» به‌عنوان «سقف مبلغ افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی توسط شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان نسبت به موجودی سرمایه بخش کشاورزی استان و تأمین سهم مشارکت دولت در تشکیل و افزایش سرمایه صندوق‌ها» تغییر یابد.
  - الزام «سهم ۲۵ درصدی «تغذیه سالم» از منابع بند «چ» ماده (۷۳) قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت» به ذیل ردیف ۶ با عنوان «سایر الزامات مصارف» الحاق گردد.

۹-۳. اصلاحات پیشنهادی در جداول منابع

- عنوان ردیف درآمدی شماره ۲۱۰۲۱۲ به «درآمد حاصل از فروش اموال و امکانات مزاد وزارت جهاد کشاورزی برای تأمین سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی (موضوع ماده (۱۲) قانون جهاد کشاورزی) و بانک کشاورزی» اصلاح و مبلغ آن به ۵۰ میلیارد ریال (معادل ۵۰ هزار میلیارد تومان) افزایش یابد.
- کلیه منابع حاصل از اخذ عوارض یک‌درصدی بر واردات نهاده‌های دامی در ردیف درآمدی شماره ۱۱۰۴۱۹ به وزارت جهاد کشاورزی اختصاص یابد.
- کلیه منابع حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی در ردیف درآمدی شماره ۱۶۰۱۳۲ به وزارت جهاد کشاورزی اختصاص یابد.
- عنوان ردیف درآمدی شماره ۱۵۰۱۲۲ به «درآمد موضوع ماده (۱۷) قانون اصلاح قانون معادن مصوب سال ۱۳۹۰ (سهم سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری از کل حقوق دولتی معادن)» اصلاح شود.

۹-۴. اصلاحات پیشنهادی در جداول مصارف

- از آنجاکه کلیه منابع حاصل از اخذ عوارض صادراتی محصولات آب‌بر باید بین وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و نیرو تقسیم شود، بر این اساس، «اعتبارات بند «پ» ماده (۳۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت (موضوع عوارض صادراتی محصولات آب‌بر جهت اجرای الگوی کشت)» در ردیف‌های ۱۴۰-۷۳۰۰۰۰، ۱۰۳-۷۳۰۰۰۰ و ۷۸-۷۳۰۰۰۰ در «جدول ۱-۷ ردیف‌های متفرقه ملی» ماده واحده دوبرابر شود.
- نیمی از منابع حاصل از اخذ عوارض یک‌درصدی بر واردات نهاده‌های دامی به اعتبارات ردیف شماره ۳۳-۵۳۰۰۰۰ جدول ۹ ماده واحده، با عنوان «وزارت جهاد کشاورزی- کمک به فعال‌سازی واحدهای پرواربندی کشور از طریق تأمین یارانه سود و کارمزد تسهیلات سرمایه در گردش» افزوده شود. همچنین یک ردیف به‌عنوان اختصاص ۰/۵ درصد عوارض بر واردات نهاده‌های

دامی، به «شرکت مادر تخصصی صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی» برای تأمین سهم مشارکت بخش دولتی در تشکیل و افزایش سرمایه صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی با مبلغ ۵.۱۰۰.۰۰۰ یکصد ریال الحاق گردد.

- در ردیف شماره ۱۱۱-۷۳۰۰۰۰ «موضوع درآمد حاصل از اخذ عوارض از واردات میوه و سبزیجات و سموم کشاورزی» از عدد «۱.۶۱۵.۰۰۰ یکصد ریال» به عدد «۶.۵۰۰.۰۰۰ یکصد ریال به صورت ۴.۰۰۰.۰۰۰ یکصد ریال هزینه‌ای و ۲.۵۰۰.۰۰۰ یکصد ریال تملکی» افزایش یابد.

- در جدول ۸، برآورد اعتبارات تملک‌داری‌های مالی، یک ردیف به‌عنوان «افزایش سرمایه بانک کشاورزی و صندوق‌های حمایت از توسعه بخش کشاورزی (به نسبت ۲۰ درصد و ۸۰ درصد) از محل فروش اموال غیرمنقول مازاد وزارت جهاد کشاورزی به‌منظور سرمایه‌گذاری و حمایت از طرح‌های یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی، توسعه تشکلهای کشاورزان و نظام‌های بهره‌برداری، توسعه برنامه‌های کاربردی بازاریابی هوشمند و الکترونیک محصولات کشاورزی، گردشگری و صنایع دستی روستایی و عشایری، صنایع تبدیلی و تکمیلی و سامانه‌های استحصال آب باران» به مبلغ «۵۰۰.۰۰۰.۰۰۰ یکصد ریال» به ذیل ردیف ۱۰۷۰۰۰ با عنوان «سرمایه‌گذاری، کمک‌های فرهنگی و اقتصادی بین‌المللی» الحاق گردد.

۹-۵. اصلاحات پیشنهادی در جدول هدفمندسازی یارانه‌ها

- عنوان ردیف ۴ جدول مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها از «یارانه آرد و نان (خرید تضمینی داخلی و واردات گندم)» به «یارانه آرد و نان (خرید تضمینی داخلی و واردات گندم) و حق بیمه پایه سهم کشاورز موضوع جزء «۳» بند «ح» ماده (۳۳) اصلاح شود.
- مبلغ ردیف ۲۲ جدول مصارف هدفمندسازی یارانه‌ها با عنوان «پرداخت بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز ترجیحی (جمعی خرجی)» تعدیل شود و بخشی از آن به طرح‌های تعریف شده ذیل برنامه‌های «حمایت از بخش کشاورزی و امنیت غذایی، در شرایط تغییر نرخ ارز نهاده‌های بخش کشاورزی» و «ارتقای بهره‌وری آب و خاک» در راستای اجرای تکالیف فصول (۷) و (۸) قانون برنامه هفتم پیشرفت اختصاص یابد.

منابع و مأخذ

- [۱] قانون اصلاح مواد (۱۸۰) و (۱۸۲) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی؛ مصوب ۱۴۰۴/۰۶/۱۲.
- [۲] قانون اصلاح بند «الف» ماده (۵۸) قانون بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛ مصوب ۱۴۰۴/۰۸/۱۱ مجلس شورای اسلامی.
- [۳] سازمان برنامه و بودجه کشور. (۱۴۰۴)، لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور.
- [۴] سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی؛ ابلاغی ۱۳۹۲/۱۱/۲۹.
- [۵] قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳-۱۴۰۷)؛ مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۰۱ مجلس شورای اسلامی.
- [۶] قانون بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور؛ مصوب ۱۴۰۳/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی.
- [۷] قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی؛ مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۰۶ مجلس شورای اسلامی.
- [۸] قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی؛ مصوب ۱۳۸۹/۰۴/۲۳ مجلس شورای اسلامی.
- [۹] سیاست‌های کلی برنامه هفتم با اولویت پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت؛ ابلاغی ۱۴۰۱/۰۶/۲۱.

- [۱۰] اعلامی بروجنی، پژمان، مریم چاله‌کائی و محسن بابایی (۱۴۰۴)، «ارزیابی عملکرد برنامه هفتم پیشرفت تا پایان شهریور ۱۴۰۴: فصل ۷- امنیت غذایی و ارتقای تولید محصولات کشاورزی»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دوره ۳۳، شماره ۸، شماره مسلسل ۲۱۱۷.
- [۱۱] قانون الزامات و احکام مورد نیاز قوانین بودجه‌های سنواتی؛ مصوب ۱۴۰۴/۰۹/۳۰ مجلس شورای اسلامی.
- [۱۲] اعلامی بروجنی، پژمان و مریم چاله‌کائی (۱۴۰۱)، «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۷۴): بخش کشاورزی و منابع طبیعی»، ماهنامه گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. شماره مسلسل ۱۸۸۰۴.
- [۱۳] قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور؛ مصوب ۱۴۰۲/۱۲/۲۱ مجلس شورای اسلامی.
- [۱۴] قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (نسخه منتشره معاونت قوانین، اداره کل اسناد و تنقیح قوانین مجلس شورای اسلامی، دی ماه ۱۴۰۴ با اعمال آخرین اصلاحات و الحاقات).
- [۱۵] آیین‌نامه اجرایی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی؛ مصوب ۱۳۹۷/۱۰/۱۹ هیئت‌وزیران.
- [۱۶] مصوبه شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی در خصوص تعیین قیمت تضمینی محصول گندم برای سال زراعی ۱۴۰۵ - ۱۴۰۴؛ مصوب ۱۴۰۴/۰۷/۲۱ شورای قیمت‌گذاری و اتخاذ سیاست‌های حمایتی محصولات اساسی کشاورزی.

گزیده سیاستی

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ کل کشور در بخش کشاورزی و منابع طبیعی نشان می‌دهد با وجود افزایش اعتبارات، سهم این بخش از اعتبارات کل امور، کاهش یافته و این حاکی از تضعیف جایگاه آن نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی برای دومین سال پیاپی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir